

TARTU RIIKLIK ÜLIKOO
Soome-ugri keelte kateeder

SOOME KEELEST EESTI KEELEDE TÖLKIMISE SÜNTAKTILISI PROBLEEME

kursusetöö

Tiina Maasik
IV kursus

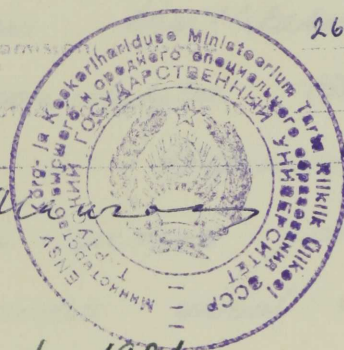
juhendaja: prof. P. Alvre

TRÜ võistlustööde komisjon

19.89. a. on määratud

T. Maasik

Tartu 1987

26. juunist

esimene

ühikind

TRÜ Teaduslik sekretär

Eessõna

Käesolev kursustöö vaatleb mõningaid süntaktilisi probleeme, mis seotuvad ilukirjandusliku proosateksti tõlkimisega noome kulest usti kulde. Olemuselt on antud uurimus tõlkevõrdlus, kus kahe kule näidete kõrvutamise abil piiratakse teha üldistavaid järeldusi.

Töö kitsamaks usmängiks on väidata ilukirjandusliku teksti intonatsiooni ja rütmi kirjapaniku stiili struktuuridelementide edastamist noome kulest usti kulde, samuti formuleerida vaadeldavates tekstides kasutatud tõlkemetodi iseloom.

Antud tõlkevõrdluse laiemaks usmängiks on käsitleda vaadeldavaid probleeme sugulaskuultest tõlkimise origoonte laustal.

Sissejuhatuses käsitletakse tõlke adekvaatsuse probleemi, iseloomustatakse tõlkevõrdlust ning tekstilingvistika ja tõlkemetodi nooneid.

Töö põhiosa eimemus podis vaadeldakse konkreetse näidete varal intonatsiooni ja rütmi vahendamist, sealhulgas noome kule liitepartiklite kui intonatsiooni elemendi tõlkimist

ning lausete välist ja sisemist ümberorganiseerimist tõlketekstis. Tõlges pool on vaatlus all tõlkes kasutatud erinevad tõlkmetsodid.

Kursusetöö kirjutamisel kasutatud tähtsaimad teoreetilised allikad on H. Nilari „Übersetzungswissenschaft“ ja A. Fjodorovi „Основы теории перевода.“ Tõlkevõidluste konstrueeriks allikatiks on soome kirjaniike Antti Kyrö pikem novell „Kesäkuu“ („juunikuu“) ja Eila Pennare novellid „Salaisuus“ („Saladus“), „Hommikulaulu“ („Hommikulaul“), „Kaksi“ („Kahekesi“), „Unolapsi“ („Unenäolaps“), „Lisäos porttikäytävästä“ („Tägaüks kaudu“) ja „Päättömät perhosekoraat“ („Peatud isasliblikad“). Eestikeelsed tõlked on avaldatud vastavalt raamatutes „Soome novell“ (A. Kyrö „juunikuu“ ning E. Pennare „Unenäolaps“ ja „Kahekesi“, tõlkinud Luule Kastein) ja E. Pennare eestikeelses novellivalimikus „Saladus“ („Saladus“, „Hommikulaul“, „Peatud isasliblikad“, „Tägaüks kaudu“, tõlkinud Luule Siip).

Tekstinäidete juures viidatakse kirjaniike nende initsiaalidega: A. H. – Antti Kyrö ja E. P. – Eila Pennanen. Näited on paigutatud kõrvuti järgmiselt: soomekeelse lause vasakul, eestikeelse paremal pool. Sulgudes asetsev number tähistab lehekülge, kust vastav näide

on võetud. Eriti tähelepanu nõudvad kohad
näidetes on alla joonitud.

Läheselvas tõlkevõrdluses kasutatavaks põhi-
metodiks on võrdlus, kõrvutav analüüs.

1. Sissejuhatus

1.1. Tõlke adekvaatus ja tõlkeraskused

Jean Pauli sõnadega: „Kunstiteosel, mida on võimalik tõlkida, pole mingit väärtust“ („Ein Kunstwerk, das einer Übersetzung fähig ist, ist keiner wert“) võib vastu seada Ernst Krenani ütluse: „Tõlkimata teos on vaid pooleldi avaldatud“ („Ein nicht übersetzter Werk ist nur halb publiziert.“).

Tõlkimise võimalikkuse ja/või võimatus üle on pikka aega vaieldud. Vaieldum on sünnitanud ka tõlkimise elemendi määratlusi. Luid järjest vähem on neid, kes ütlevad tõlkimist vaid sel põhjusel, nagu poleks võimalik teksti väärtust ühest keelest teise ülekandmisel säilitada. On tekkinud tõlketeadus, mis muu hulgas saab oma ülesandeks tekstide võimalikult adekvaatsi vahendamise meetodite väljarelvitamise.

Tõlketeadus on komparatiivne lingvistika haru, mis on tihedalt seotud semantikaga ja mis ühelt poolt uurib tõlkimist kui protsessi, teisalt selle protsessi saadust – tõlketeksti. Tõlketeaduse

põhiküsimuseks on tõlke adekvaatsuse probleem.

Tõlke adekvaatsus tähendab originaali mõttelise sisu täielikku edastamist ning funktsionaalselt ja stilistiliste väljendusvahendite vastavust originaalile.

See ei tähenda täpsust selle sõna piiratud mõttes, mis võib välja viia rühastõnalirusele.

Tõlke adekvaatsus on vastavus originaali riigile, ideele ja stiilile. Seda ei saavutatata ükielelementide võimalikult täpse edasiandmisega. Lähtuda tuleb tervikust, tuleb piirida edasi anda autori mõtteid, kelle ja stiili iseloomu, arvestades lausete ehitust, lähemast ja kaugemat konteksti, isegi teost terves ulatuses. Ükielelementide võimalikult täpse tõlkimine võib põhjustada moonutusi, mille tagajärjel lugeda ei saa teost õiget ettekujutust. Sõnaline lähedus originaalile ei pruugi kogu teose ulatuses olla ühel tasemel.¹

Eri autorid peavad tähtsaks erinevate sisuliste üksteisest ülekandmist: Dostert - "tähtsuse ülekandmine", Belgajev - "mõtte ülekandmine", Catford - "tähtsuse või sisu ülekandmine ühest keelest või tekstist teise", Tõsh - "informatiivne

¹ A. B. Pegoprob, *Введение к теории перевода*.

Москва, 1958, lk. 129-132.

sisu ülevõtmise.²

E. A. Nida peab kõige tähtsamaks loomuliku
ekvivalendi leidmist kõigepealt tähenduse ja
seejärel stiili osas.³

Nastutus tõlke koostamiseks uut laadi suurel
määral tõlkijal. Tõlkija peab autoriiga otseselt
ühit selama, omandama tema „kõiki“, piirid-
na teost nii tervikuna kui ka iga piiraja
oma keele vahenditega täpselt reprodutseerida.
Ei tõlgita sõnu, vaid mõisteid, mis nende sõnade
taga peituvad, samuti ka mitte tui keele
grammatilisi konstruktsioone ega üegi mitte üksi-
kuud lauseid, vaid teost tervikuna.⁴

N. Roms peab järgmised kriteeriumid:

- 1) edastada loogu tükiti ulatuses esinevad leksikaalsed
kordused, nn. võtmesõnad, spetsifilised võrdlused
ja epiteetid;
- 2) edastada helivõtted;

² N. Wiles, Übersetzungswissenschaft. Klett, 1977, lk. 68.

³ E. A. Nida, Principles of Translations as exempli-
fied by Bible Translating. — On Translation.
Harvard, 1967, lk. 66.

⁴ R. Sepamäe, Pilk ilukirjanduse tõlkimise küsimustest.
— Kul ja Kirjandus 1967, nr. 2, lk. 66.

- 3) järgipidevalt edasi anda autori tekiti rütmilised käigud;
- 4) jälgida, välja selgitada ja võimaluse korral tõlkes taastluma kujundite, süžetekäikude, viijete sümbolika, vahel ka otseste ronaliste poemulite sümbolika;
- 5) edastada õiguti proosa assotsiatiivsus, signaali-de ahel, mille abil autor organiseerib ja muudab lugijate mõtet. 5

Tölkinäin on jälkikäteen originaalkäsi läbi-
töötämistä ja teksti reverbali'uerimisprosessi.

T. H. Savory järgi peab iga tõlkija oma
tööd alustades vastama mõttes kolmele küsimusele:

1. Mida autor uitleb?
2. Mida autor tahab öelda?
3. Kuidas ta seda uitleb?

Modelt kühimustelt jõuab tõlkija üksikkuhi-
muse juurde, mis aitavad tal analüüsida
kõigäniku stiili.

Tõlkimisel võib ette tulla raskusi:

- 1) vastavast kullist tulenevad tõlkeraskused;
- 2) tõlkijast tulenevad tõlkeraskused;

⁵ В. Россельс, в. музыкальном мире. — Вопросы теории художественного перевода. Москва, 1971, с. 119-147.

⁶ T. R. Savory, The Art of Translation. London, 1957, Ch. 25.

- 3) teksti liigist võttuvad tõlkevaskused (teaduslike teksti tõlkimine, ilukirjanduslike teksti tõlkimine, püüli-tõlge);
- 4) iikriku tekstiga uetud tõlkevaskused, mis on tingitud vastava autori nimeliselt ja/või stilistiliselt kurekast vigiadussvriist.⁷

1.2. Tõlkevõidlus ja selle usmängid

Tõlketiaduse elemuslik koostisosa on tõlkekriitika, tõlkevõidlus. On võimalik võnelda siinaaalteest tõlkega, erinevid tõlkeid samast originaalist, vaadelda uhi siinaaalteest tõlkeid eri kultesse.

Originaalteksti võidlus tõlgetiga, mis on tehtud erinevatsse kultesse, saab usmängiks kultte struktuuride saanane ja erinevuse määratlemise.

Ühest tienset tehtud erinevate tõlgete usmängiks on tõlkimisel tehtavate vigade ja tõlkekriitika objektiviseerimine ja süstematiseerimine.

Tõlkevõidluss uuritakse tõlketehnilise vastuse semantika, süntaksi, stilistika ja pragmaatika

⁷ H. Wilas, Überetzungswissenschaft, lk. 197.

valdkonnas. Selle kaudu saadakse:

- 1) tõlkevastuse tipoloogia erinevate tekstide, tekstiliikide ja kultu kohta;
- 2) mitmesugused meetodid tõlkevastust ülesanneks ja ekvivalentide leidmiseks;
- 3) erinevate tekstiliikide hindamiskriteeriumid;
- 4) uut ekvivalendimaterjali rahvusvahelise laiendamiseks.⁸

1.3. Tekstilingvistika ja tõlkmethod

Enne tõlkimisele asumist peab tõlkija teksti analüüsi abil hindlaks tegema, mis liiki teksti ta tõlkima hakkab. Mõisamusti tuleb ka tõlke hindamisel saada ettekujutus sellest, milline tekstiliiki kuulub originaal, et vältida tõlke hindamist valedeelt alustelt.

Tekstide tipoloogia, mis vastaks tõlkeprotsessi nõuetele ja laieneks kõigile praktikas esinevate tekstidele on sel viisil tõlke objektiivse hindamise vältimatuks aluseks tõlke adekvaatsuse määramisel.

E. Merian - Genant näitab, et tõlkimine võib olla

⁸ J. Schellbach, *Fennougristik und Übersetzungswissenschaft*. — FULF 1979, nr. 43, lk. 121.

kahesuunaline: tõlkija kas tööb välisautori oma
lugija juurde või viib oma lugija välisautori
juurde. Siit kaks täiesti erinevat tõlkemetodit:
esimene juhul nõuab tõlkija oma ülesannet
sellis, et lähendada originaali oma loomaalase-
te mõtlemis- ja keletüübile, tuiel juhul peab
lugija ulgelt tunnetama, et tema poolt pöördub
välismaalase. Ta peab tunnetama uusi, talle
tundmatuid mõtteid ja väljendusvahendeid, ta peab
tundma end mitte kodus, vaid võõril.⁹

Merian - Genant nõustub rea autoriga selles,
et meetodi valik sõltub erinevatest asjaoludest:
„Ühelt poolt usmäärgist, mida ta (tõlkija)
jäigib, sellist, mis on talle tähtsam — originaali
sine või vorm; samuti ka selle keele eripärad,
millele ta tõlgib — kuivõrd ta on võimeline
muutuma, läheneva teise keele väljendusvahenditele;
tuid kõigepaalt rahvuse ja epochi vaimust, milles
ta elab, tema meeleadvusest, algupärasusest,
tajimisvõimest.“¹⁰

Tõlkemetod peab vastama teksti tüübile.

⁹ K. Päic, Классификация текстов и методов
перевода. — Вопросы теории перевода в зарубежной
лингвистике. Москва, 1978, lk. 208.

¹⁰ Sealsamas.

Tõksti tihti analüüsimisel peavad nii tõlkija kui kriitik lähtuma ühtest kriteeriumist. Selliseks kvaliteediks on kõige sobivam materjal, millest koosneb tekst: keel. Niiõid kui teksti saab luua ainult keeleliste vahenditega, on analüüsi juures mõõdapäraseks uurida, millised on keele funktsioonid antud tekstis.

K. Brüller näitas, et keel on üheaegselt „kõigeldamine“ (informatsioon edastamine), „väljendamine“ (emotsionaalne ja eetiline elamuste vahendamine) ja „pöördumine“ (tegevust või reaktsiooni esile kutsumine).¹¹ Need keele kolm funktsiooni võivad kvalitatiivselt olla erinevaid keeleliste väljenduste iseloomulikes osades ja suhetes.

Sõltuvalt ühe või teise funktsiooni domineerimisest konkreetset tekstis võib eraldada kolm põhitüüpi:

- 1) keele kõigeldava funktsiooni põhjal: sisule orienteeritud tekstid;
- 2) keele väljendusliku funktsiooni põhjal: vormile orienteeritud tekstid;
- 3) pöördumise funktsiooni põhjal: pöördumisele orienteeritud tekstid.¹²

¹¹ K. Paric, Класификация текстов и методология, lk. 209.

¹² Sealsamas, lk. 210.

Hukijanduslikud tekstid - mis on ka kõigekõrgema
töö keelilise alusmaterjaliks - kuuluvad K. Reibi
järgi vormile orienteeritud tekstide hulka. Selles
tüübis tuleb vastavuses väljendi keelilise funktsi-
ooniga saavutada tõlke juures võrdväärse
mõjutus vormi analoogia abil. Siinult ei juhtul
või tõlget adekvaatselt pidada.

Suurt tähtsust võib omada isegi ühikväärtik,
mis on vormi komponendiks (alliteratsioon, assonant
rühm ja üldse eepoosnas, fonetilis ja struktuuris
riitmikas). Ka rütmilised karakteristikud võivad
peegeldada autori kavatsusi. Stiili, tempo" nagu
üldse stiili vormid ja rütmilised mõjustused,
võrdlused ja epiteetid, kõnekäänad ja metafoorid
tulevad siin arvesse. Peale selle ilmnevad
tähtsate faktoritena mitte ainult poeetika, vaid
ka kunstilise proosa fonostatistilised elemendid.

Vastavalt tuleks tõlkijal luua adekvaatsed
elemendid ja väljendid, mis mõjutakuid lugejat
samaväärselt originaalteksti elementidega.

Normile orienteeritud tekstid annavad edasi rü-
tmid, nad kannavad oma spetsiifilist iseloomu,
kui tõlkeprotsessis ei siili vihin ja nimine
vorm, mis on määratud poeetika normidega,
stiiliga või autori kunstiliste püüdlustega.

2. Autori intonatsioon ja rütm edasiandmine

Eluviisiliseks proosa kuul on organiseeritud süntaktiliste konstruktsioonidega. Suutõlle esitatakse tõlkeprotsessis suurt tähelepanu meie semantilistele suhetele, mis eksisteerivad originaali sõnaliste kujundites avaldatud mõtte, intonatsiooni, rütmi ja süntaktilise süsteemi vahel.

Kunstiline kõne komponentide järjekorrad võib kujutleda järgnevalt: kirjanduse mõte väljendub kõne kujundites kindla intonatsiooni- ja rütmiskemiga. Iga lause koosneb intonatsioonilis- mõttelistest üksustest ehk süntagmaadest. Nende mõisteline ühinemine loob lause.

Sama skeemi järgi võib toimeda ka kunstiline tõlkeprotsess, kuid tema spetsiifika seisneb selles, et tõlkija ü korda mehaaniliselt loominguks protsessi kõiki etappe: originaali mõte, mis väljendub sõnalistes kujundites, antakse edasi teise keeles vastava intonatsiooni, rütmi ja süntaktilise süsteemi abil. Kuid vastavus on siin loomulikult funktsionaalne analoogia, mitte kopeerimine: iga keel on oma spetsiifilise intonatsiooni, rütmi ja lause-ehituse, mida tuleb originaali vormi ja rütm jäädvustamisel arvestada.

Kuiigi intonatsioon hõlmab ka rütmi; saadeldakse neid suurema täpsuse kuvides järgneva käsitluse vältel eraldi.

2.1. Intonatsioon

Intonatsiooniks ehk muusikaliseks rõhuks nimetatakse helikõrguste liikumist rõhu ja lauses.¹³

Terminit „intonatsioon“ kasutatakse peamiselt suulise kõne iseloomustamiseks. Algselt tähendas see kõne meloodilist skeemi, s.t. hääletooni kõrgenemist ja madaldumist. Hiljem laienes intonatsioon siintaktilise fonetika mõisteks.

Intonatsioon on prooodiliste elementide keerukas kompleks, mis hõlmab meloodika, rütmi, intensiivsust, tempo, tämbri ja loogilise rõhu. Lause tasandil väljendab intonatsioon ekspressiivsust ja emotsionaalsust hoiakut.¹⁴

N. Põuli järgi väljendab intonatsioon lause jätkumist ja lõppu ning kõneleja meeltumist, tahtet ja tundeid.¹⁵ Sama arvamust jagab

¹³ P. Ariste, Eesti keele fonetika II. Tartu, 1977, lk. 45

¹⁴ O. L. Axmanova, Голосовая интонация в русском языке. Москва, 1966, lk. 180-181.

¹⁵ N. Põuli, Eesti keele grammatika II. Uppsala, 1980, lk. 300.

ka A. Penttilä.¹⁶ Töö kirjutaja lähtub järgnevas käitluses samadest siinukohtadest ning vaatleb intonatsiooni edasiandmise probleemi ekspressiivsusest ja emotsionaalsust hoiakust lähtudes.

Terminit „intonatsioon“ hakati kasutama ka kirjanduslikku teksti iseloomustava mõistena, kui võrd teksti sisu ja ülesehituse omaduse annavad talle ühe või teise emotsionaalse tooni, märgivad üheküürse lause üldsemu ja nende jagunemise (julistav lause, kiisi-, käre- ja hiiudlause), samuti eeldavad teksti valjusti lugemisel teatud intonatsiooni valikut.

Kõne mõistmisi siinukohtast võib intonatsiooni alla lihtlase, tõusev, languv, languv-tõusev või tõusev-languv. Lause intonatsiooni on ühe rütmilise ühikuse, fraasi või lausetaviku meloodiline kulgu.¹⁷

Igal keelel on oma spetsiifiline intonatsioon. Sütötte peab A. Fjodorov intonatsiooni kui sellise edastamist tõlkes ühasealuseks.¹⁸ Intonatsiooni pole autonoomne element fraasis või kogu teksti lõpus,

¹⁶ A. Penttilä, Suomen kielioppi. Porvoo 1967, lk. 24.

¹⁷ A. Hakulinen, J. Ojanen, Kielitieteen ja fonetiikan termistöä. Forma, 1976, lk. 69.

¹⁸ A. B. Pegibol, Očnoba odazvü tsepun rylboga. Moskva, 1968, lk. 340.

vaid kõigi mõtteliste ja siinaktiivsete faktorite koostöös resultaat, mis toimib nendega võrdväärselt.

Järelkult ei saa intonatsioonilisele edasi anda lähtekule vahenditega, vaid häärimus on sellise leksi-kaalselt ja siinaktiivsetelt tervikliku tõlketeksti loomise, mis ühelt emotsionaalselt värvangult teise üleminekutega ja liigendamisega mõtteliseks ja komponentsiaalseteks lõikudeks mõjeks sama loomulikkult, elavalt ja emotsionaalselt küllastatult nagu originaaltekketi.

Eesti lausele on omane üldine langev intonatsioon. Eesti keeles on langeva intonatsiooniga rühmiti jutustavad jaatavad, jutustavad eitavad kui ka kiirivad ja hüüdlauseid.¹⁹

Suures osas on eesti keel intonatsiooniliselt sarnane soome keele intonatsioonile. Teatud määral on soome keele intonatsiooni mõjutanud rootsi keele diinaamiline rütm. Kuigi üldiselt on soome keelt emakeelena kõhalepääle omane madal hääletugevus, madal helikõrgus, lühikesed intervallid, tunderõhku tagasihoidlikkus, „... lihtsast öeldes: pingvaba, „mugavust armastav“ intonatsioon.“²⁰

¹⁹ P. Ariste, Eesti keele fonetika II, lk. 46.

²⁰ L. Hakulinen, Suomen kielen rakenne ja kiitip. Helsinki, 1968, lk. 22.

Intonatsiooni edastamist võiks vaadelda kitsamalt (lause tasandil) ja laiemalt (lõigu või kogu teksti tasandil).

Intonatsiooni vahendamise hindamine lause tasandil on suhteliselt piiratud, sest tõlkija tegures on üldjoontes allutatud autori tahtele ja stiilile.

Üldiselt jääb jätustav lause ikka jutustavaks:

Martti Aspinen istui yli-
opilaskodis käitävän ohvalle.

(A. H., 101)

Martti Aspinen istus üli-
õpilaste ühiselamu kori-

doris diivanil. (107)

Hänen takanahan seinällä
oli iso merimaisema.

(A. H., 101)

Sama taga seinäl oli
suur merimaal.

(107)

Martilla oli huoneoverina
kariintakuvonilla oleu
sinisilmäinen poika juhani,
joka oli yliopistonsa lakenut
edellisen talven mate-
matikka.

(A. H., 102)

Martti toakasslaskis oli
sissastumiseksameid tegu
sinisilmase pois juhani,
kes oli ulminl talvel
ülikoolis matemaatikot
õppinud. (107)

küsilause küsilauseks:

-Montako veljeä sinulla on?

(A. H., 104)

„Mitte venda nel on?”

(109)

-Montako siskoa?

(A. H., 104)

"Mitu öde?"

(109)

-Kuka niitä syö, Martti
kysyi.

(A. H., 101)

"Kellele need on?" küsis

Martti.

(108)

käsk- ja hüüdlause säilitavad tõlkes oma
emotsionaalse tooni:

-Anna teine minulle,
kui nii haluttsi, hän
sanoi, -või annatko.

(A. H., 101)

"Anna üks mulle, mul
tuli kange isu," ütles ta.

"Annad sa?"

(107)

-Minä käväisen vielä
tuolta alhaalta baarista
ostamassa jotain, odota
se aika.

(A. H., 124)

"Ma lähen ja ostan
kiiresti uult alt baarist
midagi, oota natuke."

(120)

-Ole hyvä, Marja sanoi.

(A. H., 103)

"Palun," ütles Marja.

(108)

-Mutta see peitääkin olla
sitten reikua pelu ja
kunnollista.

(E. P. 51)

"Aga elgu aus mäng
ja selged rotid."

(24)

Viimati mainitud lausestüüpides (kõik- ja hüüdlause) on intonatsiooni - mille all mõistame lause emotsionaalset tooni - järgmine eriti vajalik siis, kui lause on markerimata vastava lõpumärgiga (hüüumärk).

Lause intonatsioon saab vastava lõpumärgi lisamisega rõhutada:

ja keiti kaikkia auru-
kasa kaiksina taloissa.

(A. K., 106)

Ja kus kõik nendes
majades elavad!

(110)

või muuta:

Entä Matti itse? Koi
hänenäkin oli vikaa!

(E. P., 42)

Ent Matti in? Killop
oli ka timal puudusi.

(18)

Soomekeelses tekstis on künilaule sageli tärimärgiga markerimata. Põlkuvaiaandis lisatakse aga vastava lause lõpu intonatsioonilise tõrvi korides täpsustav lõpumärk:

Uhtin, että ne varmaan
ovat rakastuneet ja mene-
vät kohta naimisiin, se
tuntuu mukavalta, mutta

Uhtlen, et nad on
kindlasti armunud ja
abielluvad varsti, see on
nii tore, aga kui sama

jõs tuskis üks või kaks
raieku ketta teiseu
iltana on jokuu teiseu
kaussa. (A. H., 106)

uus või raieku on kake
teisel õhtul kellegi
teiega?

(110)

-Sas, muttu iku pitäin
luka, jõs minä kütän
kahvia. (A. H. 123)

Sas küll, aga kas
ii peaks õppima, kui
kudakuu õige kahvi?

(119)

Üldiselt võib teatud kindla lauseliitu
markurimist tõlkes talle vastava lõpumärgiga
seovitada üis, kui lause intonatsioon originaal-
tekstis on selge ka ilma vastava lõpumärgiga,
kuid tõlkitekstis jääks ebaselgeks.

Omaette rühma moodustavad juhtumid, kus
intonatsioon selgemaks uiletoomisiks on tõlkitekti
juunde toodud uued, rõhutavad sõnad.

Sellainen oli Esteri.
(E. P., 33)

Esteri oli kad juba
niingune. (11)

Mutta energia, mitä x on,
 u on alfa ja omega, joka
on maailmauikkuudersa
vakio. (A. H., 102)

Aga energia, mis see õieti
on, see on alfa ja omega,
mis on universumis konstante.
(108)

Ne vasta maistuvad
hyviltä. (A. H., 104)

Küll need alles maistused
head. (109)

Nytkuizinko vai lukisinko,
kui ylikuulamine suat
re välikokkut. (A. H., 112)

Kas magatsin või õpiksin
õige, kuna ülehommene on
eksam. (113)

Mutta mitä nillä tekiri.
(A. H., 105)

Aga mis seal ikka teha.
(109)

Tuntui yksinäiseltä, ihan
toiseltaiselta kuin eilen
illalla, kuin paikka
olisi muuttunut. (A. H., 112)

Kõik tundus nii maha-
jätuna, hoopis teist-
suguseks kui eile õhtul,
nagu oleks isegi ümbrus
muutunud. (113)

Katnud jühul tunduvad need „juurdeltigjutused“
olevat omal kohal, kuid üldjuhul tuleks neisse
suktuda ettevaatlikult. Väitaks viimases näites
ei pea ma rõhutavaid sõnu vajalikuks, vaid
isegi üleliigseks. (Küsimus pole ju alles, kui tõel
mahajäetuna ümbrus tundus, vaid originaalis
lihtsalt reeditakse mahajäetuse tunnet.)

Laure intonatsioonid võib muuta ka originaali
ihte kõneviisi arendamisel teise kõneviisiga tõlkes.

Nõidleme järgmisi näiteid:

Penkullai istui paarja ja
hõnen teki ainsaa paha
näha, kun puistonpenkullai
suudeltia ja sen allaista.

(A. H., 105)

Penkidel istuvad paarid
ja tal oli alati paha
näha, kui parigipenkidel
suudeldi ja muud tädid.

(109)

Kaia menin ja kohtlasi
tavata Mattia viela
kerka.

(E. P., 46)

Ta läheb ja katsub
Mattiga nel kord kokku
mads.

(20)

Oli vaikeata eläsi ilma
hären velttoa, mukavruuden-
haluista lähisyyttäisin,
hären kodikasta läsnä-
olnaan Penttiste nuures
huoneistona kaupungisa.

(E. P., 42)

Oli raske elada ilma
toma mugavust armastava
läheduseta, toma koduse
juuresolekuta linnas
Penttiste nuures korteris.

(18)

Kaia kuusi jo ruuminasa
punasinpuden tuvan kuu-
munden, kuusi mites kumardu-
tiin ulos ikkunaasta ja
vetäin sisänsä viiliata
ulkoilmaa.

(E. P., 96)

Ta teadis juba oma
kehas punase poole por-
toa kuumust, kuidas ta
kummardub aknast välja
ja hingab uise järje-
dat välisõhku.

(177)

Naisen ei antaini nita
kenellekään. (E.P., 59)

Naine ei anna seda
kellelegi. (24)

Kui originaaltekiti lause esitab kujuteldavad tegemised (tingiva kõneviisi kaudu) ja väljendab modaalset, siis tõlkes näitavad vastavad laused reaalsed tegemised. Autori stiili vahendamise adekvaatsuse seisukohalt võib seda puuduseks pidada.

2.1.1. Soome kule liitepartiklid kui intonatsiooni element.

Liitepartiklid annavad sõnale või lausele ohtu mõttevarjundi. Tutõttu võib neid teatud määral pidada stiili elementideks ning nende kasutamise ja lause intonatsiooni on omavahel seotud.

Liitepartiklite sagedasemad on üks soome kule isäramini. Nõik kohata järgnevaid liitepartikleid:
- ko ~ kö, - pa ~ pä, - kan ~ kän, - pahan ~
- pähän, - ka ~ kä, - s, - kin, - kaas ~ kään.²¹

Liitepartikli tõlkimise viis ja vahend sõltub lause üldisest mõttest.

²¹ vt. P. Alvre, Soome kulteõpetuse reeglid. Tallinn, 1969, lk. 169-171.

1) -ko ~ ko liitub sageli lause esimese sõna lõppu ja tõlgitakse eesti keelde küsiva määrasõnaga 'kas':

- Mo onko vaikeaa, Mayja
kysyi. (A. H., 105)

(A.H., 105)

"No kas on raske?"
 kiiris Marya. (109)

-saako sitä tulla tänä
päivänä, kun se oli
niin hyväksi. (A.H., 123)

" Kas taina saab ka
seda tud, see oli nii
hea? " (119)

- joko ne oli ne kokut.
(d. H. 123)

Kas see eksam juba oli? (119)

Liitepartikli võib ka tõlkimata jätta:

Vai kuittainko kahvia
 vai menisiäkö alas.
 (A. K., 112)

Näi kudelakseen kahvi vöi
läheksi alla.

-Kenelle nämä vikein eli
tarkoitettu, sinulle itellesikö?
(A. H., 103)

• Kellele need õieti öeld
mõeldud, sulle andale? •
(108)

-Otlatko lisaia. (A. H., 104)

• Votad rel. ? • (109)

-Pitäsiko minunkin ostas, mis peab vist ka
 kun muu on laenu- ostma, mul on laenatud
 kupit, ja aia täitüü tassid ja ühtepuhku tuleb
 kiitlasi kahva, kun on kohvi kuta, kui juba kord
 tuo kaasuhella, ei ole viitüü ee gaasipliit on olemas ja
 lukea. (A.H., 105) ei viitüü õppida? (109)

-Siellako on sellainen. "On seal siis selline?"
 (A.H., 104) (109)

Kolmes viimases näites on kirjelausud tõlkes
 markuritud küsimärgiga, kusjuures viimases lauses
 kasutatakse pöördset sõnapärgistust.

Antud töö ülesandeks ei ole näidata liite-
 partikle tõlkimise kõiki erinevaid viise, kuna
 seda küsimust on juba piisavalt vaadeldud
 oma diplomitees M. Hüesalu.²² Kirilise liite-
 partikli tõlkimise roome küsimust üldi küldi ei ole
 ühegi tõepoolist mingi keerulisi problem.

Kuid ühele seigale lause intonatsioonile vahenda-
 mine sisukohast tuleks siiski tähelepanu juhtida.

Kirilause üldintonatsioon on roome ja eesti

²² M. Hüesalu, Väinö Linna teose "Täällä Pohjan-
 tähden alla" teise osa tõlke analüüs. Diploma-
 töö, Tartu, 1973.

kules ühizjooneks see, et üldjuhul künisnaga varustatud lause intonatsioon on langedu, sõnade pöördse järjekorraga lauses võib see olla täiesti samuti on üldine künilaule lõpumärgis künimärgi kasutamise. Kui originaalteose autor vastavaid lõpumärke nähtavalt väldib ja künimusi markumiseks kasutab võimalavalt liitpartiklit - nagu kohtame A. Hery teatis -, siis tuleks kaaluda, kas ta ei kasuta seda võtet teatud kindlatel eesmärkidel ning tõlkimisel seda arvestada.

2) -pa ~ -pä annab käskivas kõneviisi verbile liitudes roovi avaldava, ergutava või pehmema varjundi; muil juhtumil on ta aga tihendust rõhutav või lähemalt ulitav.

a) tõlgitud ju abil:

- Minä kuitän tässa	" Ma kudan veel tud,
tutäkin, no saanpa antaa,	võin <u>ju</u> anda kah,
sanai tyttö epäroivasti.	ütles tüdruk ebalevalt.
(A. K., 101-102)	(107)

b) tõlgitud kiill abil:

Tämäpä teki kipeää.	<u>Kiill</u> se teigi haiget.
(E. P., 113)	(191)

Olivatpa asiat sekaisin! Küll olid asjad kassis!
(E.P., 52) (25)

Olipa silmien ympäröysed silmade ümber oli ikka
mustad. (E.P., 48) must küll. (21)

c) tõlgitud lausa abil:

Olipa vihertava naama. Nägu lausa roheline.
(E.P., 48) (21)

d) tõlkimata:

Eipa rannut paljon
mitäin, hän mietti. Ei olnud suurt midagi,
mõttes ta. (119)

Näkyinipa lintuja, vaikka
turi. (A.H., 116) Oks lindi näha, kas
või tetri. (116)

Mutta mitäpä se
miettimällä parane. Aga mis see mõtlemine
aitab. (114)

-llitapä niistä, nassi karre. „Tühja sellest,“ ütles karre.
(A.H., 119) (117)

3) - han ~ -hän annab rohkale põhjendava, erutatava või kiinimuse puhul otsekui vabandust paluval, viisakama varjundi: Eusti kuldse tõlgi-
takse üldiselt rohkadega ju, juba, küllap, ometi, ehk, vahet.

a) ju:

Olikan hän hetki saanud Ellile, etta x on jätaku laprellista. (E.P., 45)

Ta oli ju kohe Ellile o'lnud, et see on midagi laprellistku. (20)

-Silla puhullahaa minä unut tänne päästükü. (E.P., 47)

„selle jutu peale ma ju see nia lasingi. (21)

-Kuulethaa x, etta on aamu... (E.P., 47)

„Kuuled ju, et on hommik... (21)

b) küll:

Mikähä hän nina on, kun toinia katso nia mellelään ja toinia u, täällähään u kukaan muu tannu xltä. (A.H., 111)

Millest see küll tuleb et ühtinid mastad nia hea meeliga, tein mitte ingi nia u mulli kugi teine. (112)

Punaruutuinen huii; hän
 mietti, mitähän häihin
 mahtaa olla... (A.H., 110)

Punaruutuhuhii rätik,
 mötles ta, kust ta võiks
kiüll päit olla... (112)

- Ei siinähän x mehe,
 kohta on kokuuta.
 (A.H., 105)

„Ei, kiüll ta lateb,
 varsti on eksamid.“
 (109)

c) muud:

Onhan niitai täällä, hän
 mietti ja tunni, että
 punastui. (A.H., 118)

Need siis ikka on siin,
 mötles ta ja tundis,
 et punastas. (116)

Mitähän x Lagerkorist
 ajatteli, kun x ranoi:
 „jäljettomien yksin vaellan.“
 (A.H., 115)

Mida see Lagerkorist
õige mötles, kui ta
 ütles: „jäljetult ikse
 siin rändan.“ (115)

Kyllähän x lapsellista
 näyhtäähin... (A.H., 113)

Ta näib tõesti
 lapselik... (114)

Mikähän siin on, Martti
 mietti, kun se minusta
 tundus niin tärkeältä
 ja vaikealta. (A.H., 106)

Milles on õieti asi
 mötles Martti, et minu
 mehest see on nii
 tähtis ja raske. (109)

d) tõlkimata:

jos se cläiri, mitähän
se saosisi. (A. H., 115)

Kui ta elaks, mida
ta ütleks. (115)

Osasid hän minä suunillan
(A. H., 112)

Üldiselt ma oskan.
(113)

Vaikka oiklastaa, sattu-
monvairast hän se on
kaikki. (A. H., 107)

Kuigi õigupoolest on
kõik juhuslik.
(110)

Äo tämähän on helppo
asia, vaikka kumma se
on, kua se menevät
äirettömän pieniksi,
mutta ovat keskusiä
suhtellisia. (A. H., 107)

Noh, see on lihtne
asi, kuigi on imelik,
et nad vähenavad püra-
matult, aga on oma-
vahel relatiivsed.
(110)

Eihän sinu rita tarvita
häveta, Martti ajatteli,
minusta se on mukava,
kun on tuolla lailla.
(A. H., 103)

Ei sul maksa seda
häbeke, mõttes Martti;
minu meel on see
meeldiv, kui on ri-
moodi. (108)

Olihan Soile siia aika-
raua surrut. (E.P., 32)

Soile oli omal ajal
ullepärseset onneta elanud
(10)

-Kyllähän siika aikka
meni. (E.P., 47)

„Se võtab aega.“
(21)

Laenu intonatsioonid ja stiili säilitamine seuss-
kohalt on nii -pa^v-pä kui ka -ka ~
-kä tõlkimine üldiselt vajalik.

4) -z tarvitatakse küsi-, küsk- ja soov-
lausuis ainult elava ja familiaarse kõne
pühul. Asjalikus stilis ta ei esine. -z
liitub peamiselt küsivale asonadele ja
ke ~ -kö, pa ~ pä ning ka ~ kä-lõpulistele
vormidele, mis saavad järeldest väljendava
varjundi.

Lütepartikkel -z jääb üldiselt tõlkimata.

Mitäs Nille muuta
kui yritti narrata.
(E.P., 53)

Mis muud, kui Nille
piiridis jälle narrida.
(25)

-Eevakas u?
(E.P. 51)

„Kas teva?“
(24)

-Ei^{ko}õs pelipaika ole tulnud, kas vnnhas pole veel
kotia? (E.P., 131) koju tulnud? (205)

Nahel on vaadeldavates tekstides z-i vahenda-
misel kasutatud mingit ~~sonaliiki~~. Sel juhul
võib aga tekkida oht, et lause muutub reži-
imaks ning intonatsioon teineb. Teisalt
lisavad need sõnad tõlkelausele jällegi
ilmekust.

Mutta mitäs mis siiti Aga või mis mees
palitti, etti võinut. sellust kodis, et ei saanud.
(E.P., 49-50) (23)

-diti mukamas kello „Või et mis kell on?“
on. (E.P., 47) (21)

Ilmankos laukku oli „llis se kohver muide
põinanut. (E.P. 45) mis raske oli.“ (20)

5) -kin

Eesti gi-~ki-lülile vastab soome kule jästa-
vais launis -kin, mis võib lüüda mistahes
sõraks. Üldiselt oleks loogiline mõlemas
keeles olev morfoloogiline element ka vahetult

üle kanda.

Eriti mulsasti on -kin üle kaatud siis,
kui ta liitub ase- või määrsohale:

Olisi hiin kuu muutkin
ihomist. (A.H., 115)

Oleks nagu muudki
inimered. (115)

Luentosali oli melkein
täynnä, siellä täällä
muuallakin istui tyttöjä.
(A.H., 109)

Auditeorium oli peaaegu
täis, siin-seal muuallagi
istus tüdrukuid.
(111)

Sitten hän huomasi
toisen tytön, jota oli
aihkaisemminkin
katellut. (A.H., 110)

Sis märkas ta tüst
tütarlast, keda oli
juba varemgi silmits-
nud. (112)

Pikstide võrdlemine siiski selgub, et mulsamine
kasutatakse tõlkitehstis rohutavaid sõnu, eriti
jshul, kui -kin liitub:

a) nimisohale:

Olen usein miltlingt,
kuinka se paistaa
arkipöivänäkin.
(A.H., 114)

Olen tihti mölänud,
kuidas ta paistab uigi
argipäeval.
(114)

Piita on pehmeä, hän
mietti, kercenkäikään muu
peitteenä tämä on
ollut, talvellaikin.

(A.H., 112)

Tekk on pehme, mötles
ta, kelle tekk see
varem on elaud, kas
või talvel.

(113)

Etä aurinko väin
lämmittää katuja, ja
vesikiä lämpene.

(A.H., 108)

Et päike vaid soojendab
ja soojendab tänavaid,
ja isegi veri soojeneb.

(111)

Nein menä viikka ulos
kävelemaian, menin tuosta
katujen yli Kaisaniemen
puistoon, kun on kaunis
iltakin.

(A.H., 105)

Nõiks minna kas või
välja jalutama, lähes
siit läbi tänavate
Kaisanieme parki, kuna
on päris ilus õhtu. (109)

b) vahel ka tegusõna vormid:

Aamulka hän katsei
kelloa, lhdin vielä
kävelemälläkin, ja on
taas siwa ilma.

(A.H., 107)

Hommikul vaatas ta
kella - järvan isegi
uel jälgei, ja jälle
on hea ilm.

(110)

Sageli jäetakse kin üle kaardmata:

-dina epäkin rotaväissä
tällaiseksi järgistykseen
mieheksi. (A.H., 126)

"da õppisin rojaväis
kangesti korraarmastajaks."
(121)

Ilutla päivallä sitä
onkin paljon, uskottoman
paljon, ja se tuleb
auringosta küia sattum-
malta. (A.H., 114)

aga päeval on se da
palju, uskumatult palju,
ja se tuleb päikeselt
vagu muuseas.
(114)

Kävelenkin torulle, Martti
miettii. (A.H., 111)

jalutan torule, mõttes
Martti. (113)

Naiikka Esteri elikin
pysytellyt erillaisin
perheestä Antin kuoli-
mon jälkeen, hän eli
kuitenkin lahetellanyt
lapsia kyläisin 'mammari'
luokse. (E.P., 30)

Kuigi Ester eli pärsä
Antti surma perikonnaast
Umale hoidumisel, eli ta
siiski saatnud lapsi
mamma juurde külle.
(9)

Nõustuda ei tahaks järgmiste juttudega:

jostakin syystä hänestä
tuntui, että hänen omakkin
vaikeutensa ratkeaisivat,

Miskipärist näis talle,
et ta omaid proble-
mid lahenevad, kui

kunhaa Kannelu salai-
suus paljastusi:

(E.P., 43)

Kannelu saladus ilmiks
tuleb.

(19)

Tõlkelauses võib teha etteheiteid nii intonatsiooni-
list kui semantilisest küljest. Kahtlemata on
'omatkin' lauses rõhulises positsioonis. Tõlkelauses
on partikli ärajätmise tõttu ka tõlgetas-
teataval määral muutunud, jõguandes enam-vähem
võrdelt antud osalause pealiskmitle.

Täenduslikust küljest tähistab 'omatkin' liite-
partikkel seda, et probleemid on just nimelt
mõtleja omad, kuna peale tema konkreetse
probleemide on ka teisi.

Etteheiteid võiks teha ka lausele:

Niit elikin sitten
kinkua vusro. (E.P., 50)

Minid uis eli kord
vinnu käes. (23)

kus eliks võinud kin - liite säilitada.

6) - kaan v kään tõlkimisega raskusi
ei ole. Intonatsiooni seisukohalt on antud
liitepartiklid raskem tõlkida:

Hän ei ollut tyhmiä kään. Tä ei oleud ka rumal.
(E.P., 61) (212)

jos aurinkoa ei olisi-
kaan. (A. L., 114)

Maan pöikust ei oleksk.
(114)

Liitepartikkelite tõlkimist some kulist eesti
keelde võib sugu vabadlõks intonatsioon
vahendamisest kahest aspektist.

Esiteks, kitsamas mõttes, intonatsioon kui
hääldamisterviku säilitamist on eriline probleem
ei ole. Teiseks, laiemas mõttes, intonatsioon
kui lause emotsionaalsuse säilitamist on
tuleb alati järele jätta tähelepanu
neile liitepartikkelitele, millel otsesed vasted eesti
keeles puuduvad. Seega, kas ja kuidas
neid vahendada, peaks aitama selgitada
kontekst ja autori stiili üldeni tundmine.

Vabadlõks tehes võib liitepartikkelite vahen-
damist kui intonatsioon säilitamist vahendit
pidada üldjoontes õnnestunuks.

2.2. Rütm

Proosarütmilise luuakse mitte samamõõtmeliste ühuste, vaid mõisteliste rõhkude kordamisega, intonatsioonide muutmisega, lause sümmeetrilise struktuuri ja rütmiliste paigutusega, vahel ka ülliste positiivsete elementide, nagu rütmilised, allitatsioonid, assonantsid, siseringid jms. Järelikult on proosarütm ühest poolest keelelise materjali organisatsiooniga määratud vorm, teisalt esteetiline funktsiooniga nähtus.

Iga autori stiili aluseks on reeduspääsused, mille põhjal ta ehitab üles oma teksti. Kompositsioonilise ja rütmilise nähtuse on üllistel nähtustel, nagu omavahel sarnaste rühmituste kuhjamine, rütmiliste paralleelismide, vastavuste või kontrastide kasutamine lähedastes sõnariikmattes, fraasi alatus, lauseperioodide hulk ja suurus, perioodi moodustavate väiksemate alade arv ja ulatus, sõnariikmade vaheldumise rütmilise aste, iga fraasi lõpetamise viisid.²³

²³ A. Pegibol, Osnova shizhii teorii rytmov, lk. 339.

Igal kirjaniikul on oma stiil, mille säilitamine tõlkes on tihedalt seotud rütmielementide edasiandmisega.

Rütmielementide edasiandmise adekvaatsuse määravad teatud osas (rõhuliste ja rõhutute siptide paigutus, intonatsioon, rõhualik ja -järgistus, poeetika) lähte- ja tõlkeküla ehituse isärasused. Nii näitks on võimalik poeetiliste ükruute (allitetratsioon, assonants) vahendamise noome kulest üsti kulede adekvaatsuse peasegu kõige kõrgemal astmel.²⁴

Et edastada intonatsiooniliselt organiseeritud fraasi rütm, tuleb kõrgepealt määrata fraasi intonatsiooniline tsentrum. Sageli on selleks öeldis, mis eriti tihti kannab endas emotsionaalsust - hindavat hoiakut.²⁵

Proosariitm põhineb sintaktilistel, mis on iga kule jaoks erinevad. Sellepärast ei saa kõne alla tulla rütmilise mekhaanilise ütlekandmise. Suga tuleb arvestada, et rütmilise edasiandmisel on alati suhteline vooloom; kahes

²⁴ H. T. Maasik, juhani Aho „Vaikne meri“ Friedebert Tuglase eestindus. Tartu, 1980 (kursustöö eesti kule kateedris).

²⁵ B. Craneburg, Ритм и проза и проза. - В сборнике Труды языковедческого общества. Москва, 1971, Ч. III.

vi kulus on ka erinev ridade hulk, mis on vajalik teatud kindla süü edasiandmiseks. See üldreegel ilmneb tõlkevõrdluse puhul alati selgesti.

Järgnevalt vaatleme rütmi vahendamise probleemi soome ja eesti kule viitakse baasil ning püüame selle taustal välja tuua mõningaid trijooni segulaskubert tõlkimisel.

2.1.1. Rütmi kui autori stiili demundi edasiandmine.

Eri pikkusega ja erineva chitusega lausete vaheldumini või üis enam - vähem iiktlane lühikeste lausete järgnemine iiktusele moodustab proosa-kiyõnaku stiili väga olulise joone - tema kõne rütmi.

Rütmi edasiandmise adekvaatsust iildplaanis on kõige otstarbekam vaadelda terviklike tõiude kaupa.

Kõigepealt mõni sõna A. Hyyri stiilist. Hyyrit putaku selge, ökonoomne, detailseid tähepanekuid tegeva, praegu neutraalselt rentiva stiili vajajaks tänapäeva soome kiyandus. iildjuhul kasutab A. Hyyri oma teksti iilsehitamiseks lühikei lauseid, mille

valge väib lõigne kattel paigutatuda mõni
pikim lause. See mäa väiki tema kõne rütmil.

Huone oli valge ja
suuri. See oli vana-
aegne, nelja meetrit
kõrge. Siin oli kaks
korkas ikkunat,
küllertavad seinapaperid
ja valkoinen katto.
Nustaita oli kolme ja
kirjaituspöögiti kolme.
Ikkunast näkyi
mustia monitahtuisia
kattoja, jotka olivat
toisella puolen katu.
Oli ilta. Aurinko
paistui talon päädyn,
jossa luki "Wellamo",
savupiippuihin, antenni-
hin ja kauempaan
olevin torni hin. Martilla
oli huonetoverina karsinta-
kurseilla oleva sinixilmäi-
nen poika juhani, joka
oli yliopistona luekunt

Tuba oli valge ja suur.
See oli vanaaegne, nel-
metrit kõrge. Tal oli
kaks kõrget akent,
keltunud tapetid ja
valge lagi. Noodeid
oli kolme ja kirjaitus-
laudu kolm. Aknaid
paistuid mustad mitme-
järgulised katused, mis
asusid tuul pool
tõhavad. Oli õhtu.

Päike paistis maja
etale, millel oli kirj-
tatud "Wellamo",
korstnatele, antennidele
ja kaugemal asuvatele
tornidele. Martli too-
kaaslasteks oli siin-
astumiseksameid tege-
sinixilmne pois juhani,
kes oli elanud talvel
ülikoolis matemaatikas

edellinen talven matematiikka. Martti oli ollut silloin rotaväessä.

(102)

Poikia istui ja käveli pessaan takana nurmikolla. Marya se sanoi että tuo on jasmiiinipensas, mutta ei oikea jasmiiini niin kuin japanissa. Kävelenkin torille, Martti mistä. Torin kiverys, vaikka oli alunperin tehty hakatuista rosoista kuutiosta, oli kulunut uudeksi. Siinä on moni jalka ja ratas kulkenut, vaikka minusta tuntuu, että mitäpä siitä. Kauniita ja rumia naisiaikin, aivan arvottomia, tulleet jostakin ja mennyt johonkin, niin kuin nrokin kyyhkys, tietävätkö ne itsestään

syynne. Martti oli siis rojaväis.

(107)

Poisid istusid ja kõndisid pöösa ümber murul. Marya ütles, et see on jasmiiinipöösas, aga mitte päris-jasmiiin nagu jaapanis. Jalutan torule, mõtles Martti. Tura kiviüllutis, mis oli eialgu tehtud raiatud tahumata kuypidut, oli siledaks kulunud. Sellil on mõniigi jalg ja ratas liikunud, kuigi mul on selline tunne, et mis sellist. Ka ilusaid ja inetuid naiti, päris abituid, kuskilt tulnud ja kuskigi läinud, nagu need tuvid, kas need trauud midagi suuremast, vaevalt

mitään, eivät kai, ja
kuitenkin tarmokkaasti
syntyvät ja lentävät,
ja jasmiiini kukkii, eikä
ukaan ajattale. (111)

küll, ja ei ole rünaivad
ja undunud keelega,
ja jarmim õitsel, ja
ka see ei mõtle. (113)

Nagu teatud näidetest selgub, on kirjanduse
kõne rütm tõlkes säilitatud. Tõlgete võrdlemisel
kehtib antud väide kogu tõlke kohta. Valda-
valt on lauseperioodide terviklikkus tõlketekstis
säilinud, ning selles osas võib tõlget pidada
igati adekvaatseks.

E. Pennase stiil on mõnevõrra komplitseeri-
tum. Ka siin võib märgata eri pikkusega
lauseperioodide vaheldumist. Selle kõrval on
aga tegemist ka lausesiseste rütmielementidega,
nagu parallelismid, rütmikordused, kontrastid
jms. lauseehituslikud elemendid.

Kõigepealt võtame vaatluse alla rütmi
edasiandmise lõigu vältel:

Kain painautui takaisin
vuotuseen ja mitti silmät
auki. Unilapsi oli jo
hyvri etäällä. Kuoneessa

Tä heitis voodisse
tagasi ja mõttles aua-
silmi. Unenäolaps oli
juba päris kauget.

oli pimesä, vaikka oli
vuoden valoisin aika.

Mitä rakentavathan huvi-
lan kuusien varjoon.

Kalmistokuusien. Lemola

huvilapytinki, kalmisto-

kuusut. Sielä mahtoi

murehtia tuntein hän

nukahti kuin olisi

kuollut. (96)

Olipa mainio asia. Täpä-
rä pelastus. Arviolitto oli
pyhä asia. Ei kannattanut
harkitsematta sitoutua
mihinkään. Kymmenen vuo-
den tuttavuus ei nähtä-
västi ollut tae. Ihmisessä
pöli vaikka mitä. Jos
mies oli korinut eilen,
hän olisi nostanut.

Arviolitossa hän oli ollut
kuin ansassa, olisiko hän
voikuit edes rakastaa
lapsiaan, kun olisi
huomannut heidän

Toas oli pime, kuigi oli
aasta kõige valgum aeg.
Miks küll ehitati runila
kuuskude alla. Kalmistu-
kuuskude. Lemola runila,
kalmistukuused. Taku-
matut muret tundis jäi
ta magama nagu surus.

(177)

suurepärane tügu. Täbar
päiksmis. Abielu on piika
asi. Ei tae ennast
ilepeakale millegagi
riduda. Kümneaastane
tutvus pole nähtavasti
kuuldud tagatis. Ihi-
mestis on toot taab mis
peidus kui mees oleks
korinud eile, oleks ta vasta-
nud jäätavalt. Abielus
oleks ta olnud kui toksus,
kas ta oleks iingi lapse
muidud armastada, kui
oleks märganud nende isa

isänsä arvottoman midu-
laadun. (65)

tühkit elemmed. (205)

Valitud näidetes on rütm säilitatud, mida
võib üldjoontes võita hõgu tehti kohta. Siiski
on nii E. Pennase kui A. Hryg tõlgetes ka
mõningaid vaieldavaid kohti, nagu lause
lõhkumine ja ümberlügendamine, mida käsitletase
edaspidi:

järgnevalt jätkame rütmi elementide vahendamise
vastlust E. Pennase novellides.

Pähtsal kohal on sõnakorduse kasutamise
kor samas lauses või sama loigu piires:

Hän oli sellainen mies,
jotka kanssa nainen
halusi päästä naimi-
siin. Päästä. Päästä.

Oikein. triolito oli
rakkauden koti. Valoisaa,
puhdasta, põlynimuri
surise, isäköllä on
valkoinen eiliina, hän
on maalta, ehdottoman
luotettava, vähän tyhmi
mutta kunnollinen.

Tä oli mies, kellella naine
tahtis abielluda. Tahtis.
Tahtis. Töepoolut. Abielu
on armastine kodu. Valge,
puhas; tolmuiineja nari-
seb, tunijal on valge
põll, ta on maalt,
ta on absoluutelt usalda-
tav, natuke naione,
aga korralik. Ke on
peasix. Peab olema
korralik, kui juba olla.

se on pääasia. Pitiä olla
kunnollista, kun kerran on.

Kun kerran on, kun kerran on...

Mutta kuka tässä

kun kerran on? (60)

Kui olla, kui olla...

Aga kus siin kui tal?

(212)

Antud võrdlusest näeme, et tõlkija on loogu viitelt
kordused xilitanud, kuid xmas lisandus omalt
poolt veel ihe korduse, mis teatud määral
muudab lause sisu. Kõike kui terveks rütm
on aga adekvaatelt edasi antud.

Vaatleme nüüd korduste edasiandmist lauses:

a) kõik kordused on edasi antud:

Kodi on pühäi, kun ollaan
kaksia, on pühää. (60)

Kodu on püha, kui
ellakse kakkeksi, on püha.
(212)

Siis minä lähen ja palaan
rittu kun kaikki on
paikallaan ja nainen
on paikallaan ja mies
voi järjestää kaiken
oikeista edellytyksistä
lähtien. (62)

Lähen minema ja tullen
tagasi siis, kui kõik
on omal kohal ja
naine on oma kohal
ja mees võib õigesti
oludest lähtudes kõike
korraldada. (214)

Nainen seisi vain kynnyksellä, pois oli takakenossa, mikä- hän sille joskus tuli, oli kun oli yhtäkkiä noussut <u>koturneille</u> , niin, <u>koturnit</u> . (64)	seal ta seisis kiinnid, pea kuklas, mis tal mõnikord hakkas? oli; nagu oleks äkki tõusnud <u>koturnidele</u> , jah, <u>koturnid</u> . (215)
---	--

b) kordused on edasi antud ebapädevikult.

Kriikki oli läinä, <u>aina</u> , <u>aina</u> , <u>aina</u> . (129)	Kõik oli viinsamas, <u>kogu aeg</u> , <u>kogu aeg</u> . (204)
---	--

Korduste arv on vähe ja sageli tulebki muuta sõna või sõnaühendi pikkust arvestades antud näites on kolme korduse asendamine kahega õigustatud, sest nii säilitab lause rütm oma väärtuse.

Aga:

Mutta jõe jäät, küllä tässä <u>rovitaan</u> , <u>rovitaan me</u> , usko pois. (137)	etga kui jääd, küll me kokku <u>lepime</u> , <u>lepime</u> , <u>lepime</u> , usu mind. (211)
---	---

Sii on originaali kaks kordust edasi antud kolme kordusega. Kui arvestada, et tõlke kahel viimasel kordusel on kindel tähendus,

mis oma intonatsiooniliselt tervikult vastab originaali viimasele kordusele, siis ei saa antud võimalust selleks pidada.

c) kordused on jäetud edasi andmata:

<u>Mika</u> - <u>mika</u> tuon lapse	<u>Ilis</u> oli uude lapse
salaisuus eli? (40)	saladus? (16)

Sellistel juhtudel tekib tavaliselt originaali lause rütmil ja tõkelause rütmil dissonants.

Täiends E. Pennase tekstidele esloosmuulikeks rütmivõtteks on sünonüümsete mõistete, parallellismide ja kontrastide kasutamine.

a) kontrastid:

Se <u>monistui</u> ja <u>näkyi</u>	See <u>mitmekordistus</u> ja
<u>joka suunnasta</u> , se	<u>paistis igalt poolt</u> , <u>kadus</u>
<u>hävisi</u> ja <u>välähti</u>	ja <u>vilksatas jälle</u> .
taas esiin. (95)	(176)

b) sünonüümid:

Antti - vähän ruhrainen -
vähän epäonnistunut -
vähän pingottunut mutta
samalla veteli - silmiin-
pistävä poikkeus tässä
ympäristössä. (98)

Antti, natuke rikkunut,
natuke eläonnistunut,
natuke piägul, kuid
samal ajal vedel -
silmatarkon vastustelu
sellis kiskonnas. (179)

c) siintaktilisid paralleelismid:

Koko ajan puhussaan
anopilleen harkittuja
tyyrythäviä sanoja
Liisa kateli Anttia
ja mietti taas, kuinka
väärä isäta tämä
oli Lemolalle, kuinka
huonosti hän sopii
vanhan talon vanhaan
aitoon kauneuteen. (98)

Ämmale lähimõeldud
vahustavaid soku kõneldes
vaatas Liisa kogu aeg
Anttit ja mõtles jälle,
kui sobimatu peremees
se Lemolale oli, kui
vähe sobis ta vana
talus vana ehtsa iluga.
(179)

Ilus oli likonut, hänen
oli keräntynyt rasvaa,
hän oli kerännyt rasvaa
pitkällisten opiskeluvoimien
kuluena. (59)

Ilus oli rahuks läinud,
talle oli rasva kogunenud,
ta oli pikkaide opiskelu-
voimata jooksul rasva
kogunenud. (211)

muutla nyt oli naise nuoro,
 nyt oli naise aika hyökä-
tä omisa tarkoitukseensa,
ruksilla, taivutella, pakottaa
elänsä jatkumisen puolesta.
 (136)

Stga nüüd oli naise
hord, nüüd oli naise
tund rikkata omad
kavatrustiga, palude, oee-
da, uusida elu jätku-
mise nimel. (210)

Antud rütmielementide edasiandmise pole mingid
 raskesti valmistatud, seda enam, et nii roome
 kui eesti keele rütmiks on teatud osas sarnased,
 võimaldades selliste lauseperiöödide edasiandmist.

Järgnevalt viidume mõningate rütmi edasi-
 andmise seisukohest võimaldavate probleemide
 juurde.

2.2.2. Originaali lause liigendamise tõlkes

Suhteliselt sageli võib kohata originaali lause ümber-
 organiseerimist tõlkes. Üldiselt tundub, et tõlkijad jägu-
 nevad oma suhtumiselt sellise rääkijasse kahte lühi-
 ühed soovitavad kirjaniku kindlalt kunstikaunustlike
 eesmärkidega kirjandatud lause säilitada tervekkult
 (näiteks A. Kaalep), teised peavad lause oma-
 poolset liigendamist võltusalt lähte- ja tõlkekeele
 süntaktilistest erinevustest vajalikuks (H. Lepamaa).

Selge on üks: lause mõte peab säilima tõrviiklikuna.

Lause lõhkumise probleem tekitab tavaliselt praktilist vajadustest lähtudes. Pikka ja keerulist chitun- ga laused on kahtlemata kõlpsam tõlkida mitme lihtsaks lauseks. Eriti algaja ja kuult põhjalikult mittetundva tõlkija puhul välistab see lause kahmakuse.

Originaali tõrviikliku lause lõhkumise õigustamuseks viidatakse ka uuemale selguse ja kerguse rõõmusele, mis oleks raske tõrviiku säilitamisel. Siis toetatakse tõlkeküla chitust.

Samas tuleb silmas pidada süntaktilisi tõrviiku- sest lause mõtte, ka kujundite süstamisega.

Ngale kirjanduslikult arenevad küla on juba oma olemusest iseloomulikud mitmed stilistilised ja süntaktilised võimused säilitamiseks laused tõrviikuna — tingimusest, et temas tehakse ikeikud ümbergrupeeringud ja teatud juhtudel vahetatakse ühed konstruktsioonid teistega.

Selliste autorite tõlkimisel, kelle stiili iseärasus- teks on pikkade ja keeruliste fraaside kasutuse, millel on organiseeriva printsiibi tähendus ja tähtsus, tuleb süntaktiline ühtsus säilitada.

Kuid ka teiste kirjaste tõlkimisel tuleb arvestada, et proosatekste jagunevad ikeikuteks lauseks, samuti eri mõõtmega süntaktiliste ikeikute

vaheldumini on rütmilised faktoid.

Käesoleva töö autor peab rütmilise säilitamise huvi-
des otstarbekaks lause tõrjaku säilitamist.

Vaardeldamatus tekstides on tõlkija lause lõhkumist
kaunitanud suhteliselt sageli, eriti segaliiklauseti
puhul. Semikooloniga eraldatud osalaused saab
pidada teatud määral iseenesvõrds, seetõttu ei tekita
nende jagamine iseenesvõrds lauseteks erilist probleemi.

Käin osari puhkama;
harvat kinnitavad kuusi
hüüa omitsusest tapaanon
suhtautus mikiin. (E.P., 43)

Tegutseda ta oskar.
Nähesid pöörsid tähele-
panu ta veidrale suhtu-
miste mustesse. (18)

Käin ymmarisi, etta heidat
välillest eli ilmestegny
paha repaia; käin
ajatteli: mekkoon. (E.P., 42)

Ta mõistis, et nende
vaheli eli tekkimist
sügas lõhe. Ta mõtles:
mingu! (18)

Kuusaavana yöni soile
eli herännyt alituisesti
hampaiden kiistelyyn;
hänellä oli yksi kipeä
poskihammas, johon
kiistely koki kiiresti.

(E.P., 37)

Sel ööl oli soile ägä-
nust pideva hammaste
kiistamise peale. Tal oli
üks katkine perihammas,
millele kiistamine teigi
kiiremat valu.

(14)

Hän tuijotti vähän
aikaa vastasa; lopulta
ei enää kehtänyt mar-
pukua pärskähti: — On
tässä aamulaulu kerrat-
seen! (E.P., 58)

Ta vaktis viidi aaga
vattu = Lopuko ei kannat-
tanud vilja ja portatas:
„On jah hommikulaul!“
(29)

Sagedane on segalütlausele liigendamine tõlke-
kaks või enamaks iseseisvaks lauseks jähul, kui
originaallause on sihteliselt pikk.

Lankaassa di ollut vuoro-
tellen mustia ja valkuuta
ruutuja, samantekoisia
kuin laskunihkossa, /
kun Ainolla di ollut a-
pukku päällä, hän di
tuntunut valoisammalta ja
pehmeimmältä, ullaista kuin
rakkaus Martista di.

(A.H., 133)

Riidel olid valged ja
mustad ruudud, sama
ruured kui uudulises
vihikus. / Kui Ainol di
see klit seljas, oli ta
tundunud helgumana ja
pehmemana, ullaistena,
nagu armastus Martti
arvates di.

(125)

Nüme tingassa Matti di
huomanut, etta hänen
täytyisi käydä kaupun-
gissa, / hän di lähtenyt

Nümaul hetkel di
Matti liidnud, et peaks
linna ära käima. /
Ta di koos rendega

Käidin kanssa, hyvästellyt
Hannan ystävällisesti ja
soilen kylmästi ensimmäisessä
bussivaihtopaikassa ja lähti-
nyt toiseen suuntaan.

(E. P., 42)

tulnud, jätanud sinnes
ümberistumijaamas Hanne-
ga sõbralikult ja soilega
külmalt kiirvasti ning
sõitnud teise suunda.

(18)

Hän seurasi tuttuja
rakennusten kiitoaapi, hän
ajatteli saven ja PH
lukuja ja kertasi tuloksi-
aan, / hän oli tehnyt
kelpo työn ja oli
ansainnut parempaa
kohtelua. (E. P., 66)

Tä vastas, kuis tuttavad
ehitused mööda kihutasiid
ta mõttes savi ja PH
uuringute ja muutus
tulmusi. / Tä oli süski-
tiinud ära tubli töö ja
oleks väärinud paremat
kohtlemist. (217)

Ei ollut ihme, että viidestä
lapresta vain pojat oli-
vat menneet naimisiin, ja
heistä Antti oli kuollut -/
äiti edelleenkin arveli, että
Antin kuolema johtui jollai-
kin selittämättömällä
tavalla hänen 'typerästä'
avidiitostaan - / jukka oli
voinut lapsettomana ja

Pölnud ime, et viiest
lapsust ainult pojad olid
abiellunud, ja nende
Antti oli surnud. / Ema
arvas ikka veel, et Antti
surmas oli süüdi mingil
selitamatu viisi tava-
'rumal' abielu. / Jukka
oli oma noimest lahku-
sõitnud lastetuuna ja

palanaut poheen helmaas.

(E.P., 29)

tuksud tagasi perekonnu

riigile.

(8)

Tuo siikailumata rokkus,
jätkkymättömyys — / työstä
sai saman vaikutelman
kuin Antista; etla' hän
keskusteli itansa kanssa
silloinkin kun oli kohteliaasti
kuunteluvinaas, mitä hänelle
sanottiin.

(E.P., 28)

Tuo köhklemtä julgus
ja unkuumatus. / Tiedustust
joi mulji kui Anttiotki, et
ta isäkin isandaga ka
siis, kui tigi, nagu
kuulaks viisakalt, mida
talle oikoli.

(7)

Töodud näidetus kaunistatud lause lõkkumisi
metodiga võib üldjoontes nõustuda, kuna lause ega
osa on säilitanud oma mõttelisi terviku.

Õigeks ei saa pidada liigemata lause
liigendamist, seda enam, et siin katab tõlkeja
isema tõenäoliselt kirjanduse talle vastand. Nii
ei näe ma mingit põhjust järgnevale uud-
lauset lõkkumiseks:

He istuivat vastapiästä
toinasa pimen pöydäsi
ääressä, / Liisa istui see
lyhyellä rivulla polvet
koukussa ja i laibi. (E.P., 103)

Nad istusid teineteisi
vastas väikse lause
ääres. / Liisa istus selle
okas, polved kokkuses, ja
tuulis iõmmu. (193)

Kaanelu kotuse heitã
odotettin, / Soile oli onnistu-
nut sãhkõttãmãn ajussa.

(E. P., 43)

Kaanelu kodus neid
oodati. / Soile oli korda
lõinud õigel ajal telegrammi
saata.

(18)

On hãmõia, vaikka on
kesã, / mitä ee hãmõia
merkitse.

(A. H., 114)

On hãmõia, kuigi on sun: /
mis ee hãmõiaus tähen-
dab?

(114)

Sama kehtib ka koondlause kohta:

Võitlused jõhkralaista
yli- ihmista, yritat olla
suuremõisem, / katret
olevan muitten ihmisten
ylõjõudella.

(E. P., 114)

Võitlused mingit üliinimest,
püüad olla suuremõisem. /
Aroad, et ole teistest
inimestest kõrgemal.

(192)

Tõuselt pealt võib märgata - kuigi märgsa
vähem - kaks lause ühendamine üheks tervik-
kuks:

a) kaks lihtlause ühendamine:

- mida ee hirmuinen arõ-
mies teas on teinud? Kuu
rouva ei vühty?

(E. P., 173)

- mida ee hirmuinen mees
jälle on teinud, et
rouale ei istu? "

(30)

Aias oli kalennut püha
ariaa ulvakesi. Neijon
kausa rütlemeätte.

(E.P., 173)

Aias oli tahtnud aija
selgiks rääkida ilma
Neijoga riidu minemata.

(32)

Ke olivat jo lähella
räämäiväsi. Mathus-
tettuasa kogu päivä.

(E.P., 32)

Nad olid juba päralt
jõudmas, alles sõitnud
kogu päeva. (11)

Eesti kuli süntaktilisi isävasusi arvestades tuleb
viimase näite tõlkelauset igati otstarbekohaks
pidada.

b) põim- ja lihtlause ühendamine:

Tyttö oli kedi käitlänyt,
etta ke kakisat 'salai-
suutta'. Oli näyttänyt
kiukan hätäintyneeltä.

(E.P., 37)

Tüdruk oli kogu aue
saanud, et nad olid
'saladust' etinud, ja
oli veidi kohmetu olnud.

(14)

Originaali lause liigendamisel tõlkes peab
tõlkija ulkõige arvestama kirjaniiku stili, täpse-
malt tema lause ehituse omapära. Lause
lõhkumise on otstarbekohane siis, kui tõlkekuli

siintaktilised võimalused teisi teha ei võimalda. Alude peaaegu vajalikuks lause kervikkuse säilitamiseks põhimõtet, et mitte muuta lause rütmi ning selle kaudu võimalikult säilitada kirjaniiku stiili omapära tõlketekstis.

2.2.3. Lausesisene ümberorganiseerimine tõlketekstis

Järgnevalt vaatleme võrdlevalt pea- ja kõrvallause arendit originaal- ja tõlketekstis. Vaatlusumängiks jääb välja selgitada, kui võrd tõlkelausest toimunud ümberorganiseerimised on põhjendatud.

Kõigepealt käsitleme juhta, mille aluseks on siintaktilised erinevused soome ja eesti keele vahel:

a) omastavaliselt sihitisliku lauseühendi tõlkimine:

Jos hän olisi sanonut jotakin Hannelle, hän olisi myöntänyt äidin epäilyksiä olvan peräi.

(E.P., 31)

Kui ta oleks midagi Hannelle öelnud, oleks ta selluga möönnud, et ema kahtlustel on alust.

(10)

Soile huomasi kiristelewänsä
hampaitaan. (E. P., 32)

Soile märkas, et kiris-
tab hambaid. (10)

Ovelle seisoi pari kolme
poikaa ja Martti huomasi
juhaksi tulewan heidän
välitsen sisään. (A. H., 109)

Ukuel seisoi paar-kolm
poissi ja Martti märkas,
et juhaksi tuli nende
vahelt sisse. (111)

Soome keele sihitislikku lauseliikendit, mida
väljendatakse genitiivi abil, on kirjanduslikus
tekstis rildjähul kõige otstarbekam tõlkida
kõrvallausega, sest vat-osm osib tõlkelause
kohmakaks muuta. Siin ilmneb selgesti ühe
viijesi noome keelut ühti keelde tõlkimisel.

b) ajamisäuselike lauseliikendite tõlkimine:

Soilen korwat kuumenivat
viläkin, kun hän muriti
voimattoman kiikua, joka
hänet eli valloannut
tytön ilmeettöimen karvoen
tiedustellensa: - Lähtuko
Mattiin? (E. P., 32-33)

Soile kõwad lükiid
vul nüidki kuumaks,
kui talle meenus jõuetu
pahameel, mis oli tida
valloannut, kui tüdruk
oli ilmetu näoga päri-
nud: Kas Matti ka
läheb? (11)

Ka siin on lause rütmis kuurides vajalik tõlki-
da kõvallause abil.

Siemisi ümberkorraldusi on lauses tehtud põim-
laurete tõlkimisel:

a) lause keskul olev eimene astme kõvallause
on teatud tõkelause alguse:

Varmasti isa käskis minna	<u>Kui isa mind näks,</u>
kokoamaa niita sepraita,	kärsis ta kindlasti
<u>jõs näkisi minut,</u> hän	minna neid tiibaid
mietti, mutta käveli kuuten-	kokku korgima, mõks ta,
kin etunpäin. (A. K., 116)	kuid sammutis siiski
	edasi. (115)

b) teraviklik pealause on muudetud hõlmasse
asetusega osalausiks:

<u>elumu ei pannut hä-</u>	<u>Ilusatel suvepäevadel,</u>
<u>nen kehräsmäin kesä-</u>	kui teised jõe äärde
<u>päiväsi,</u> kun toiset pari-	mängima lippaid, <u>pani</u>
nuiwat joelle liikimään.	<u>vanamemm ta ketsama.</u>
(E. P., 115)	(39)

c) pealause teine pool on viidud lause
lõppu:

Äiti oli kiljaltanud kiukusta,
oli selittänyt sydämeensä
pistäneen, kun kaikki oli-
vat säikähtyneenä kääntyy-
nyt päin. (E.P., 35)

Ena oli vihaseelt kaja-
tanud; kui kõik chmu-
nult tema poolle olid
pöördunud, selitas ta, et
südamele oli valu löönud.
(13)

d) tui astme kõvallaure esimees pool on vii-
dud laure lõppe:

Täna oli vastanud, et
misteriis, tottahan nyt,
sehan on selva, mutta Erko
oli ollut koolutettavana
nüden pahimpier taisteluja
aikana, jaita pitajassa
vieläkin nähtiin unta.
(E.P., 122)

Se oli vastanud, et
muidugi tubli mees, se
on selge, aga nende
kaige uskumata laheingute
ajal, millist kiitelkonnas
ool praeguigi unol nähti,
oli Erko olnud õppustil.
(138)

Ritmi hurides on tõlkelauretes tehtud ümber-
korraldusi, mis võrdlemisel tõestavad kergesti oma
paumust ringi näitavad, et isegi lähedastes
sugulaskultis ei saa alati arvestada ihtet
sintaksit. järelikult on mehhaaniline rii-
kandmine vilistatud ka sugulaskultist
tõlkimisel.

Rahul ei saa olla aga seoselikeide täiendamise- ja osalauste vahel, millele on raske põhjendust leida:

a) vastandav nos on muudetud alistavaks:

Toru kiveys, <u>mis</u> oli	Toru kivisillutis, <u>mis</u>
alunperini tehty kakatuista	oli esialgu tehtud raiu-
roovisista kivistisista, oli	tud tahumata kivepidest,
kulunud silisaks. (A.R., 111)	oli silisaks kulunud.

(113)

b) ühendav nos on muudetud vastandavaks:

Martti rõi ja ajatteli,	Martti rõi ja mõtles,
etla: kultuainen maistuu	et kollasel oli hea
hyvältä ja valkuainen	maistu, <u>aga</u> valgel
ei miltäin. (A.R., 103)	mitte mingit. (108)

Paaril juhtumil on tõlki kirjutanud originaali täiendamise muutmist tavaliseks täienduseks:

Saman tär käh noterani	Uhtlasi märkas ka
valoistukse, <u>joka oli</u>	<u>hukmi ja valsti unna-</u>
<u>himmeä ja väärin</u>	<u>tud valgust.</u>
<u>kohdistettu.</u> (E. P., 173)	(30)

Laual olid sinakannok-
kised tassid, tumesinine
tükann ja talobrikul
väikevõrd kurgi- ja toma-
tilõõkudega.

Küsalt vääb märgata tõlkelause laisendamist
osalausega, mis originaalis puudub:

Liisa uskoi oman
kipunsa, hän ihmetteli
miehen katkeruutta ja
häilyä. (E.P., 114)

Liisa arvustas oma valu,
ta imestas, kui kiiresti
ja kaugeti mes oli.
(192)

kuolla mies näki, nainen
ei nähnyt. (E.P., 60)

stga mees nägi, naine oli
see, kis ei näinud. (212)

Antud alapeatükist võib teha järelduse, et ritmi säilitamise huvides tuleb lauses sageli teha tõlkele lausehitusele vastavaid ümberkorraldusi, mis seisnevad üksikute lauseosade ümberpaigutamises, uute kõvallausete moodustamises tõlkes oõi originaalis olevate kõvallausete ärajätmises tõlketekstis, täiendronade kasutamise vastavaseisuliste kõvallausete asendamiseks.

3. Tõlkemethodi valik some keelest uusi keelde tõlkimisel,

Üldiselt võttub tõlkeprotsessis hõlmatud keelte tipoloogilistest sugulusest, milline tõlkemethod suurt kommunikatiivset ümbrusest kõige paremaks, hakkab tõlkeprotsessis domineerima. Dominante meetodi kõrval on tõlkija alg-ajalt sunnitud kasutama ka teisi tõlkemethodid, kui need osutuvad vajalikuks lähte- ja eesmärgikeele erinevate grammatiliste tasanditel.

Tee vahendamisel ühest sugulaskuult teise üldab tõlkija küllaltki suure hulga faktide täielikkuse või osalist kokkulaangemist. Tõlkija jaoks on keelte ajaloolise suguluse kõrval väga tähtis ka keelte tipoloogiline sugulus.

Sugulaskuulte tipoloogiline uurimine võrdlev-tipoloogiline keeleteaduse piires puistab selliseid probleeme, nagu:

1) sugulaskuultes nende ühise päritolu tõttu kokkulaangevate mudelite suhe iga üksiku keele süsteemi omapäraga;

2) grammatiliste väljendusvahendite suhe erinevate grammatilis-lekikaalsete ühustega;

erinevate struktuuritüüpide sagedus; üldiste produk-
tiivsete mudelite jagunemise iga keele lingvisti-
sistemi üksikutes osades. On võimalik jälgida,
kuidas erinevad konstruktsionitüübid, mis on
ühes keeles maksimaalse produktiivsusega, asuvad
teistes sugulaskeeltes grammatilise süsteemi piiri-
mail, sest üldise tüübi kõval on üldisema
kavutuse saanud tihedused morfoloogilised või
süntaktilised moodusturviid. ²⁶

Sugulaskeelte tüpoloogiliste joonte väljaselgita-
mine ja samasuguste grammatiliste vormide
produktiivsuse määramine üksikutes keeltes kogen-
daks märksa tõlkija tööd, aidates tal valida
sobivat tõlkemetodit.

Kuid ka tüpoloogiliselt tihedalt seotud
keelte vahel on leksikaalsel ja süntaktilisel
tasandil märkimisväärsed struktuurierinevused.
See tähendab, et lähtekeele tekstisegmenti - viti-
kui viimase ekvivalentsuse kõval tahetakse
tagada ka stiili ekvivalentsus - saab eelmärgi-
kulde tõlkida leksikaalse ja/või süntaktilise
üksikuse vastavuse alusel suhteliselt harva ja

²⁶ Д. Н. Еруева, О загареях сопоставительно-
-типологического изучения родственных языков.
- Вопросы изучения языкознания. Москва, 1964, лк. 55.

seetõttu tuleb kasutada kompensatoorseid meetodeid.²⁷

Käsitleva töö antud alajärgulise ümäärgiks on määratleda tõlkemetodi valikut peamiselt lause tasandil. Hluseks on võetud J. Schellbachi järeitus, mis annab järgmised tõlkemetodid:

- 1) ülekanndmine (Lehrübersetzungen);
- 2) sõnasõnaline tõlge (Wort-für-Wortübersetzungen);
- 3) asendamine ehk substituutsioon (wörtliche Übersetzungen);
- 4) modulatatsioon — sõna sisse muutmise vastavalt ümberõigikule;
- 5) transpordatsioon — grammatiliste ja süntaktiliste elementide muutmise.²⁸

3.1. Sõnasõnaline tõlge

Antud tõlkemetod saab kõne alla tulla väga harva ja ulatus suhtutakse kaasajal äärmise umbusuga. Vene kõukogude tõlkiteoorias on antud meetodit nimetatud bekevalismiks. Eitav suhtumine sõnasõnalise tõlkuse lähtub bekevalismi

²⁷ W. Wilts, Übersetzungswissenschaft, lk. 74-75.

²⁸ J. Schellbach, Fennougristik und Übersetzungswissenschaft, lk. 116.

laialt levikut vene tõlkepraktika lähimineviku.

Tõgelikult ei saa aga bukvalismi ja sõnasõnalist tõlget täielikult kattuvateks mõisteks pidada. Nõmelt ei väljuta sõnasõnaline tõlge sõnavaraku probleemi.

etatud tõlkemethodid ei saa kasutada laialdaselt, veelgi enam, erineva ehitusega, süntaktiliste jms. erisustega keeltest tõlkimisel on see meetod peaaegu välistatud. Sugulaskeeltest tõlkimisel tuleb sõnasõnaline tõlge siiski arvesse.

Lihtikeel, suhteliselt lihtsa struktuuriga lausete tõlkimisel võib see osutuda kõige sobivamaks meetodiks:

a) lihtlaused:

See yks, se on kolme
muista nooremgi. (A. H., 104)

See üks, see on kolm
aastat noorem. (105)

Sängispeita oli keltainen.
(A. H., 112)

Tekk oli kellane.
(113)

See oli vanhaaikaie, neljä
metria korkeaa (A. H., 102)

See oli vanaaegne, neli
meetrit kõrgi. (107)

Huone oli valois ja
suuri. (A. H., 102)

Tuba oli valge ja suur.
(107)

Käytävä oli hämälä.

(A.H., 101)

Koridon oli hämar.

(107)

Täma on kuin yksi
suuri talo. (A.H., 105)

See on nagu üks suur
maja. (109)

b) riidlaused:

Kõik käisid varem malle,
katua pitki näki kauas,
merelle asti. (A.H., 108)

Ta pöördus vasakule,
tänavat pidli nägi
kaugile, mereni välja. (111)

Samuti korutatakse sõnasõnalist tõlgit kurulis-
ma ehitusega lausete tõlkimisel, kuigi harvemini.

a) põimlaused:

Kun puistosa aiake jõe-
kun parin, on vaheka
ajalolla, mita ne siin
aiake istuvad. (A.H., 106)

Kui ränd pargis mõnda
pari, on raski ära
avata, mis aad seal
õieti istuvad. (110)

Kõik otli tuhupä, mulla
ei pannud siin rokeria,
vaheka Martti siin astiaa
hanta kohti. (A.H., 103)

Ta võttis tuhupi, aga ei
pannud siin uuhkrit,
kuigi Martti nihutas
toon tema pool. (108)

Keittiöstä meni ovi rappu-
käytävään, jonka kautta
pöiini kolme kerrasta
alumpaan olvaan alla-
kerran huoneistoon. (A. H., 102)

Köögiest viis uks trepi-
lotta, mille kaudu päästi
kolm korrust allpool ole-
vatesse alumisi korruse
ruumidesse. (102)

Marya katsoi ja mietti,
mita vastata, mutta ei
sananut mitään. (A. H., 103)

Marya vastas ja mõtles,
mida vastata, kuid ei
öelnud midagi. (103)

6) Kõneldamised:

Siin risti kaitlase kaitla,
katsoi Marttia ja sisset
kirkumassa olevia kana-
muni. (A. H., 101)

Ta tõstis petikaart,
vastas Marttiit ja viis
kummas olevaid kana-
mune. (101)

See on kontoristi või viroja
ja nukkune ite keittiösä
ja pojat kamorisa.
(A. H., 106)

See on kontoriameetrik
või koiustaja ja nageb
ist köögis ja pöiid laas.
(110)

Sõnasõnaline tõlkimise sonade järgi korra säilita-
minga saab võimalikukes seetõttu, et seeme ja
eesti keele sõnajärgistus on suures osas sama.

3.2. Asendamine ehk substituatsioon

Üldjuhul liialt antud meetod almisest märksa laialdasmat kasutamist, valikulgas ka eegulaskultest tõlkimis korral.

Substituatsioon tähendab üldiselt sõnasõnalist asendamist, kusjuures siin tekib esiti sõhjárjeste problem. Soome ja eesti keles võib mraade järjekorras märgata mõningaid erinevusi, mida tuleb tõlkelauses vaimistamisel arvestada.

a) sageli on eestikeelses lauses öeldis või öeldise osa lause lõppe poigutatud; soome keles eesti kelest erinevalt ei asetata lüüajalüit öeldist lause lõppe:

Martti mietti, uskaltaviko	Martti mõtles, kas jü lüel
ruvta kertomaan nün pithäa	hakata väähims nii pitha
jittus kuni se, joka <u>oli</u>	kuqu kui see, mis meeldi
<u>tullut</u> midelen. (A. K., 104)	<u>oli</u> tulend. (108)

Muuan kultuainen oli	Muusakollane oli tüne ja
tumons ja ikon keskeltä	päris keskelt vedelaks
<u>jäänut</u> joidesvaksi. (A. K., 103)	<u>jäänud</u> . (108)

Kun me päätettiin viimein
suolta kovan maan laittaan,
luvattiin ja konttoristi
antoi meille viilejä, joitten
pöällä oli tuonita
kurkkuripalaita. (A. K., 104)

Kun työtks roolt kōm
maa peale jõudemise,
puhkamine ja kontoriameetrid
andis meile viileks, milh
peal oli värsked kurgi-
lõike. (108-109)

b) otsuse kõnele järgnevas matlaunis tarvitatakse
noome kulu sageli alust eae iseldist.

Se on siellä, täinai tiällä,
Martti saasi iteksees.

(A. K., 102)

See on seal, see siin, it-
les Martti endamine.

(108)

c) erinevad sihtised axadid:

Kõn oli muuan ja rypen
kuorimaa sita. (A. K., 103)

Ta võttis muua ja hakkas
seda koorima. (109)

Huomenaamuke pitsia vähän
lukea nita asiata.

(A. K., 102)

Komune kommituks peab
nied asju natuke õppima.

(108)

Siellä saa keittia kahvia
keittäisä millon kalusa.

(A. K., 106)

Kal võib kuta kõõgis
kohvi millal tahes.

(110)

d) erinevused määruse asendis:

-Nüi on, me aina sillä
käymme katselemas.

(A. H., 104)

„On küll, me käime alati
seal vaatamas.”

(109)

On e kumma, kun täällä
kuskella kusiä tulee
italla pimesi, hän mielti:

(A. H., 105)

On imelik, et siin lähel
kuut sure ohtud pimedaks,
mötles ta.

(109)

Silloin sõda -aegana oli
velipõja ja kassa uulda
seitsmõn kilomeetri pääs
paimimassa killeja. (A. H., 104)

Tookord sõjajal oli vana-
sega koos siin kilomeetrit
uulda sees murakaid
kõrgamas. (108)

Järeldusi tehes võib öelda, et sõjaajajärjestusel
on lausa laadususe hindamisel suur tähtsus ning
seetõttu tuleb seda alati arvestada ja mitte
lasta end segada lihtsate mallidest.

3.3. Transpositsioon

Transpositsiooni kasutamine võimaldab tõlgitava teksti mõningal määral loominguilisemat suhtumist, kätud tõlkemetodit peetakse üldjuhul adekvaatset tõlget kõige paremini võimaldavaks võtteks. Seda saab kasutada enamikust kultuuri tõlkimise puhul.

Sugulaskeelset tõlkimist on transpositsioon samuti kasutatav, sest alati tuleb arvesse võtta erinevusi kahe keele vahel. Nii näitaks tuleb transpositsiooni kasutada mõne keele sõhuläide tõlkimisel.

Transpositsioon on vaaeldamatus tekstides kõige valdavam tõlkemetod. Seda saab rakendada kõigi erinevate lausetüüpide tõlkimisel:

a) lihtlauseid:

On kuia paremini näky-
vissa ksko ilmies. (A.H., 103)

Imiese oleks nagu
paremini näha. (108)

Täpavaltä" ee piti:
(E.P., 57)

Täbar lugue.
(28)

- Ole hyvä. (A.H., 103)

"Palun." (108)

- Kuka niitä" ngö? (A.H., 101)

"Kellele need on?" (107)

b) rindlaused:

Naikeks hän elii moitti-
aut itseään, suuttanut
itselleen, kieltänyt itseään,
hän ei voinut ajateli-
matla kannelen salaisuutta.

(E. P., 27)

Ta tois andale etteheitid
tulo, mda peale vhaatada
ennast keldata, kuid ta
ei saanud kannelle saatus
peast välja heita.

(7)

Uinai kairaine vella tuolta
alhaalta baarista ostamasa
jotain, odota se aika.

(A. K., 124)

Ula tähen ja ostau
küüsti salt alt kairist
midagi, oota natuke.

(120)

Kannelen kotasa heita odotetiin,
soile ei ovaistunud rikkotta-
mai ajassa. (E. P., 43)

Kannelle kodus neid
odoti, soiled ei kenda
läinud õigel ajal tele-
gramm maha. (18)

c) põimlaused:

- Anna toinea minulle, kun
nii halutlaini, hän saasi.

(A. K., 101)

„Anna ates mulle, mul tuli
kange isä, ütles ta.

(107)

Jaakon õpetaja kerkis äkki
nauseen, ha, ha, ha, millainen
juttu oli kysymyksenä.

(E. P., 180)

Jaako õpetaja jätustas
nausee lagistades, milles
oli niini.

(35)

Transponitriooni meetodit tuleb kasutada kõigjal,
kus ilmuvad trijsooned kahe kuli ehituses.

Lähedastest regulaarkultet tõlkimise korral on
oluline teada vastavate kulta ahis- ja trijsooni
nii morfoloogilisi kui süntaktilisi plaanis.

3. 4. Modulatsioon

Modulatsioon, mis tähendab sõna (või lause)
sisu muutmist vastavalt ümberkujulele, ei saa
tõlke meetodina soovitus olla, kuna nii võib toimuda
kirjaniku mõtte semantiline teisnemine, selle kitsenemine
või laienenemine.

a) Nimisõna teisnemine tähenduslikus plaanis:

Tyttö seisid yhä hänen
edessä ja katsoi häntä
silmiin ja uun oli sala-
pöörinssä hymysi, hurrattien
tuollain... (E. P., 66)

Tüdruk seisid ikka ta es
ja vaatas talle silma ja
sunn oli salapäraseks muutl,
paaga need hüüguksid
teab... (217)

b) Omadussõna ja nimisõna ühend:

-Muttu see pitaäki alla
sitten reitua pelia ja
kunnollista. (E. P., 51)

. Aga dgu aus mäng
ja selged rotid. (24)

He teiset olivat jatkanut
tavallisia elämäntapojansa.
(E. P., 33)

Tuvid olid nagu
tavaliselt. (11)

c) Verbi ühend:

Etta väkan alkain aatella,
mitä kuului ja kuka käski.
(E. P., 133)

Et ta hakkaks natuke
mõtlemas, kuidas leod on
ja kes käsker jalgab. (207)

d) Lause tähenduse täiendamise:

Ke kävelivät katuja
talon luo... (A. H., 111)

Uksel jõudsid maja
juurde... (113)

Naandeldud tõlgetes on süntaktiliselt kasutatud reži
erinevat tõlkemetodeid: sõnasõnalised tõlgid, asendamist,
transponitiooni ja modulatsioonid. Kokkuvõttes võib
öelda, et A. Kyry teksti tõlkimisel on valdavalt
kasutatud asendamist ja sõnasõnalist tõlgid,

E. Pennase tõlkimisel on valdavaks olnud transporeerimise kasutamise ja asendamine. Modulatsioonid on kasutatud minimaalselt.

Tõlgete võrdlemisel jõudsin järeldusse, et lähedastest sugulaskeeltest tõlkimisel on väga oluline ühelt poolt arvestada mõlema keele süntaktilisi iiriseid, teisalt aga kindlasti ka vastava autori süntaksi omajärgi. See selgub viiti kahe omapärase autori stiilide võrdlemisel. A. Hymy, kelle süntaks on reeglilt lihtne, on võimalik tõlkida valdavalt asendamise abil. E. Pennast, kelle stiil on süntaksi osas keerukam, tuli tõlkida rohkem transporeerimise abil, kuigi ka siin oli tähtsal kohal asendamine.

4. Kokkuvõte

Käesolevas töös A. Kyrus ja E. Pennase tööde
kranil tehtud tõlkevõrdlus lubab teha mitmeid
järeldusi:

1. Intonatsioon ei saa alati edasi anda lähtekute
vahenditega, näiteks liitpartikkelite tõlkimisel (vrti
pa- ~ pä-, han- ~ hän-, s- ja hin- liite puhul)

Igal kudel on oma spetsiifiline intonatsioon, mis
sage kudes ühti kude omast paigist ei erine.

2. Lause liik kommunikatiivsusel tasandil jääb tõlkes
üldjuhul samaks. Nabel võib tõlkelauset tema
liigi rõhutamisest tõttu markerida vastava lõpumärgiga,
mis originaaltteksti puudub, näiteks:

- Kuka naita syö, Martti
kysyi. (A.H., 101)

"Kellele need on?" küsis
Martti.

ja kuta kaikkia asuu-
kaas kaidina taloissa.

(A.H., 106)

ja kis kõik needes majades
elavad!

(110)

3. Lause intonatsioon säilitamise osas on oluline
kõneviiside ülekandmine originaalset tõlkuse. Selle-
pärast ei saa õigeks pidada järgmisi:

Hän meni ja kohtaisi
tavata Mattia vielä kerran.
(E.P., 46)

Ta läheb ja katub
Mattiga nel kord kokku
saada. (20)

Soome keelest uute keelde tõlkimisel muutub kõne-
viiside ülevõtmise valdavas osas võimalikeks kõne-
viiside kokkulangemise tõttu üldplaanis.

4. Tõlgete osas on vaadeldavate autorite tihti
tõlgetes loodud üldjoontes terviklik tõlketekst, mis oma
pohiosas mõjub sama loomulikult kui originaalk teksti.

5. Proosaütle on tihedalt seotud stilistiliste ja
süntaktiliste elementidega. Sjal kirjandusel on oma stiil
mille säilitamine tõlkes on tihedalt seotud rütmil-
lementide edasiandmisega.

Üldplaanis on A. Hyyri ja E. Pennase tekstide rütm
tabatud ja edasi antud, seda eriti terviklike lõikude
osas. E. Pennase lauseinid rütmilelementidel on
adekvaatselt edasi antud, näiteks:

Koti on pyhä, kui ollaan
kaheks, on pyhä.
(E.P., 60)

Kodu on püha, kui ollaan
kaheks, on püha.
(212)

Se monistui ja väikse jaha
suunnasta, se lävisi ja
välähti taas esiin.
(E.P., 95)

See mitmekordistus ja paistis
igalt poelt, kadus ja
vilksatas jälle. (176)

Alutka nyd eli naisa noro,
nyd eli naisa aika hyökäti
 omisa tarkoitukseensa, rukoilla
taiutella, pakottaa elämän
 jatkumisen puolesta. (E.P., 136)

Aga nüüd eli nais kord,
nüüd eli nais teud riina-
 ta omade kouratustega,
paluda, venda, sundide
 elu jätkumise nimel. (210)

6. Originali lause liigendamise tõlkes on ja jääb
 vaieldavaks probleemiks. Käsitleva töö autor suhtub
 selluse eitavalt, tehes mõõdukasi järeldusi, kus lähte-
 ja eesmärgikute ehitus uude oluselt nõuab, näiteks:

Ke olivat jo lähellä pää-
 määrää. Matkustettuaan koko
 päivän. (E.P., 32)

Maad olid juba pärsä
 jõudmas, alles sõitnud
 kogu päeva. (11)

Kui aga autor on traditsioonilt kasutanud pikkade
 ja lühikeste kindla malle järgi organiseeritud lause-
 vaheldumist, tuleb antud skemil säilitada tõlkuski.

7. Pea- ja kõrvallause vaheliste seoste teirundamine
 on väär, näiteks:

Tõrja kiireys, vaikka eli
 alusepin tehty... (A.H., 111)

Tõrre kiirellus, mis eli
 eialgu tehtud... (113)

8. Lausesisest ümberorganiseerimist on tõlkija enamasti
 kasutanud otstarbekohaselt, näiteks:

Kiti oli hiljaltanud kiikust,
oli selittänyt sydämensä
pistäen, kun koiikki oli-
vat ssi kääntyneet kääntynyt
pöin. (E. P., 35)

Ena oli vihaseelt koi-
taud; kui kōik chmuult
tama pooli olid pöördunud
selitas ta, et uideamene
oli valu löönud. (13)

Lause ritmi kui stiili elemendi säilitamine tolku-
tektide kui terviku taustal on mõningasti ebakõhta-
de kõrval üldiselt õnnestunud.

9. Tõlkumetodi hindamisel selgub erinevate meetodite
paralleelse kasutamise. Kõige valdavamalt on
kasutatud asendamist, näiteks:

Martti mietti, uskaltainiko
ruveta kertomaan riin pitkää
juttua kuin se, joka oli
tullut mieleen. (A. H., 104)

Martti mõtles, kas julget
hokata viäkemia nii
pitkka kugu kuin se, mis
mulle oli tulnud. (108)

Asendamisel keskib esile üldise sõnajaigistuse probleem.
Sõnajaigistus ei lange soome ja eesti keeles alati kokku,
näiteks etsele kõlele järgnevas saatelauses tarvitatakse
soome keeles alust sageli enne öeldist:

se on siellä, tämä täällä,
Martti sanoi ikkseen.
(A. H., 102)

see on seal, see siin,
sittes Martti endamisi.
(108)

Teisel kohal on transpõrõtsiooni kasutamine, näiteks:

-Kuka riitâ syö?

„Kellele meel on?“

(A. H., 101)

(107)

ingulaskultest tõlkimisel saab isna ulatuslikult kasutada ka sõrasonalist tõlgit, näiteks:

Kyllä tämä on iso
kaupunki. (A. H., 105)

Küll see on suur linn.
(109)

Hän kääntyi vasemmalle,
katua pitkin näkyi kaunas,
merelle asti. (A. H., 108)

Ta pöördus vasakule, täna-
vat pidi nägi kaunile,
merele välja. (111)

Kõige vähem kasutatakse modulatsioon; näiteks:

He teiset elivat jatkaneet
tavallisia elämäntapojaan.

(S. P., 33)

Teised elid nagu tava-
liselt. (11)

Nii kujuneb erinevate tõlkimetodite süntes tekstide
süntaktilisel tasandil.

Tõhus kokkuvõttev intonatsioon; rütm ja erinevate tõlke-
metodite kasutamised kirjanihke stiili säilitamise
tõrjuvaid võib tõlkeid pidada põhiosutus adekvaatseks.

Резюме

В настоящей работе анализируются некоторые синтаксические проблемы, которые возникают при переводе с финского на эстонский язык. Работа представляет собою сопоставительный анализ текстов А. Хюрю и Э. Пекканена на финском и эстонском языках.

Цель анализа — показать связь между ритмом и интонацией художественного текста и стилем писателя, также сформулировать методы перевода, используемые в переводах.

Работа состоит из двух больших частей. В первой части рассмотрены следующие случаи: интонация, частица финского языка, ритм как компонент стиля, разбивка предложения.

Ритм в прозе, где он основан на синтаксическом факторе, на чередование различных синтаксических единиц, — глубоко специфичен для каждого отдельного языка. Механического переноса ритма из одного языка в другой быть не может.

Ритм прозы обуславливается также эмоциональным качеством, распределением эмоциональной силы. Это эмоциональное отношение автора к своему материалу и создает интонацию, а

вместе нелю и ритм.

Чтобы перевести фразу, построенную на интонированном ритме, надо прежде всего найти ее интонационный центр. Он может быть эвек, а может быть и скрот в подтексте.

Чередко перестройка предложения при переводе, перегруппировка его членов связываются и с разбивкой его на два или более самостоятельных предложения.

Во второй главе рассмотрены различные методы перевода. Самыми продуктивными являются замещение, также транспозиция и дословный перевод.

Перевод текстов устной, стиль писателей в переводе сохраняется.

Kasutatud kirjandus

- Albre, P., Soome koolõpetuse reeglid. Tallinn 1963.
- Arista, P., Eesti kooli fonetika II. Tartu 1977.
- Hakulinen, A., Ojanen J., Kielitieteen ja fonetiikan termistöä. Forssa 1976.
- Hakulinen, L., Suomen kielen rakenne ja kehitys. Helsinki 1968.
- Hjerppe, A., Leveitä lautoja. Helsinki 1968.
- Wida, E. A., Principles of translations as exemplified by Bible translating. — On translation. Hague 1959.
- Pennanen, E., Saladus. Tallinn 1976.
- Pennanen, E., Valitut novellit. Porvoo-Helsinki 1973.
- Penttilä, A., Suomen kielioppi. Porvoo 1967.
- Savory, T. H., The Art of Translation. London 1957.
- Schellbach, J., Fennougriatik und Übersetzungswissenschaft. — Finnische - Ugrische Forschungen. Helsinki 1979, nr. 43, lk. 111-135. — (FUF).
- Sepamäe, H., Pikk ilukirjanduse tõlkimise küsimustest. — Kool ja Kirjandus 1967, nr. 2, lk. 62-68.
- Soome novell. Tallinn 1968.
- Tauli, V., Eesti kooli grammatika II. Uppsala 1980.
- Wilss, W., Übersetzungswissenschaft. Klitt 1977.

Hiisalu, M., Näino linea tose, Täällä Pohjan-
tähtien alla - tuie osa tölke analüüs. Tartu 1973.
(Diplomitöö)

Ахматова, О.С., Словарь лингвистических терминов.
Москва 1966.

Райс, К., Классификация текстов и методов перевода.
- Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике.
Москва 1978, сс. 202-225.

Росслев, В., В музыкальном кино. - Вопросы
теории художественного перевода. Москва 1971, сс. 119-147.

Станевич, В., Ритм прозы и перевод. - Вопросы
теории художественного перевода. Москва 1971, сс. 104-115.

Редоров, А. В., Введение в теорию перевода. Москва 1958.

Редоров, А. В., Основы общей теории перевода. Москва 1968.

Ярица, В. Н., О задачах сопоставительно-типологичес-
кого изучения родственных языков. - Вопросы
общего языкознания. Москва 1964, сс. 54-60.

Sisukord

Eessõna	2
1. Sissejuhatus	5
1.1. Tõlke adekvaatus ja tõlkeraskused	5
1.2. Tõlkerõivollus ja selle usmäärgid	9
1.3. Tekstilingvistik ja tõlkemetod	10
2. Autori intonatsioon ja rütm edasiandmine	14
2.1. Intonatsioon	15
2.1.1. Soome keele liitepartiklid kui intonatsiooni element	24
2.2. Rütm	39
2.2.1. Rütmi kui autori stiili elementi edasiandmine	41
2.2.2. Originaali lause liigendamise tõlkes	51
2.2.3. Lausesisene ümberorganiseerimine tõlkes	59
3. Tõlkemetodi valik soome keelest eesti keelde tõlkimisel	65
3.1. Sõnasõnaline tõlge	67
3.2. Asendamine ehk substituatsioon	71
3.3. Transpositsioon	74
3.4. Modulatsioon	76
4. Kokkuvõte	79
Pezrone	84
Kasutatud kirjandus	86

Tüna Maasik
Paul Mägi